

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

לפני כבוד השופט אברהם רובין

בעניין:

העותרים
1. פורום המשפחות השכולות ע"ר 580228995
2. האגודה לזכויות האזרח בישראל ע"ר 580011567

נגד

המשיבים
1. שר החינוך
2. הממונה על התכניות החיצוניות וקידום שותפויות-
משרד החינוך
3. ועדת המכרזים-משרד החינוך

ובעניין:

המבקשים להצטרף
1. טל גואילי ת.ז. 024629990
2. הרצל חגאג ת.ז. 023544703
3. מירב חגאג ת.ז. 028059400
4. פורום "בחרנו בחיים" ע"ר 580686202
5. בצלמו – ארגון זכויות אדם ברוח יהודית ע"ר 58622041

פסק דין

1. זוהי התדיינות שלישית בין הצדדים בנוגע לסירובם של המשיבים (להלן – "משרד החינוך"), לכלול תכנית לימודית של העותר 1 במאגר גפ"ן (גמישות פדגוגית ניהולית) שמנוהל על ידם, הכולל אלפי תכניות לימודיות מהן רשאים בתי ספר ממלכתיים המעוניינים בכך להזמין לפי בחירתם תכניות לבית ספרם. בזו הפעם עוסקת העתירה בהחלטת משרד החינוך מיום 25.1.26, להוציא ממאגר גפ"ן את תכניתו של העותר 1 – "מפגשי דיאלוג-מכאב לתקווה".

7

8 העובדות 2.

9 כעולה מהעתירה, העותר 1 (להלן – "הפורום"), הוא: "עמותה המאגדת בתוכה למעלה מ-
10 800 משפחות ישראליות ופלסטיניות אשר איבדו בן משפחה במסגרת הסכסוך, ופועלות
11 לפיוס והידברות בין הצדדים" (ס' 17 לעתירה). הפורום הפעיל מאז תחילת שנות ה-2000
12 תכנית בשם "מפגשי דיאלוג" בבתי ספר שונים שהיו מעוניינים בכך. מדובר במפגשים בני
13 90 דקות לערך, המיועדים לתלמידי הכיתות העליונות בבתי הספר התיכוניים בחינוך

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

- 1 הממלכתי. במפגשים עם התלמידים: "מציגים בני משפחה שכולים מישראל ומהשטחים,
2 אחד מכל צד, את סיפור הכאב והשכול שחוו, מציעים מודל של הידברות ופיוס בתוך
3 הקונפליקט, ומנהלים שיחה פתוחה עם התלמידים, שמוזמנים לשאול שאלות ולהביע
4 קשת דעות" (ס' 22 לעתירה). העותרים טוענים בעתירתם, וטענתם לא נסתרה, כי עד
5 הפסקת הפעלת התכנית, בנסיבות שיפורטו בהמשך, נחשפו אליה כ-200,000 תלמידים
6 ואנשי חינוך, וכי המשובים שהתקבלו לגבי התכנית היו חיוביים מאוד (נספח ע/6 לעתירה).
7 בעתירה מבהיר הפורום כי מאז שהוטל סגר על שטחי יהודה ושומרון וחבל עזה בתחילת
8 מלחמת חרבות ברזל, התכנית הופעלה על ידי מנחים ישראלים בלבד.
9
- 10 3. מאגר גפ"ן (להלן גם – "המאגר"), הוא מאגר תכניות לימודים מאושרות שמנהל משרד
11 החינוך, מתוכו יכולים מנהלי בתי הספר בחינוך הממלכתי להזמין לפי שיקול דעתם תכניות
12 לבית ספרם. המאגר הוקם בהמשך להחלטת ממשלת ישראל 226 מיום 1.8.21, שכותרתה
13 "התכנית לגמישות הניהולית במערכת החינוך". במסגרת ההחלטה נקבע כי תורחב
14 הגמישות הנתונה למנהלי בתי הספר בהיבטים הפדגוגיים, הניהוליים והתקציביים, וכי
15 לשם כך יקצה משרד החינוך לכל בית ספר תקציב גמיש שינוצל על פי שיקול דעתו של כל
16 מנהל ומנהל, בהתאם להנחיות משרד החינוך. הנחיות משרד החינוך בעניין זה מעוגנות
17 בחוזר מנכ"ל "מאגר התכניות והמענים החינוכיים" (נוסחו המעודכן של חוזר זה צורף
18 לכתב התשובה כנספח מש/2, ברם ראו לעניין זה - הערת שוליים 1 בכתב התשובה).
19 במאגר שלושה מסלולים – סגול, ירוק וכחול. במסלול הסגול נכללות תכניות לימודים
20 המופעלות על ידי משרד החינוך. במסלול הירוק נכללות תכניות שאינן מופעלות על ידי
21 משרד החינוך, אלא על ידי גופים שונים אשר זכו במכרז שפרסם משרד החינוך, מכוחו
22 רשאים בתי הספר להזמין את התכניות על חשבון תקציב משרד החינוך, ובכלל זה התקציב
23 הגמיש המוקצה לכל בית ספר. המסלול הירוק נחלק ל"סלים" ו"תתי סלים" נושאים
24 שונים שאליהם מוגשות התכניות. המסלול הכחול כולל תכניות שלא הוגשו במסגרת מכרז
25 שפורסם בנוגע למסלול הירוק, ואשר משרד החינוך לא מצא מניעה לשלבן במערכת החינוך.
26 מסלול זה לא מחולק ל"סלים" או "תתי סלים" נושאים. מנהלי בתי הספר רשאים להזמין
27 תכניות המצויות במסלול הכחול בהתאם למשאבים הכספיים שברשותם, ובלבד
28 שהתכניות לא ימומנו מתקציב משרד החינוך. מגוון התכניות בשני המסלולים הוא עצום.
29 על מנת לסבר את האוזן אציין כי במסלול הירוק נכללות כ-15,000 תכניות, ואילו במסלול
30 הכחול נכללות כ-5,000 תכניות (ראו – עמ' 7 לפרוטוקול ש' 1-2).
31

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

4. לצורך הצגת התמונה המלאה של המחלוקת בין הצדדים אסקור להלן את שני ההליכים הקודמים שהתקיימו באותו נושא, ולאחר מכן אסקור את העובדות הנוגעות במישרין לעתירה הנוכחית.

4

5. העתירה הראשונה

ההליך הראשון התנהל במסגרת עתירה שהגישו העותרים בתיק עת"מ 56993-09-23 פורום המשפחות השכולות נ' הממונה על התכניות החיצוניות וקידום שותפויות במשרד החינוך. פסק דין בהליך זה ניתן ביום 22.4.24, ובגדרו התקבלה העתירה. כעולה מפסק הדין, לקראת שנת הלימודים תשפ"ג פרסם משרד החינוך מכרז להגשת הצעות לתוכניות שייכללו במאגר גפ"ן במסלול הירוק. הפורום הגיש במכרז את תכניתו שנקראה אז "מפגשי דיאלוג", והצעתו התקבלה, כך שהתכנית נכללה במאגר גפ"ן לשנת הלימודים תשפ"ג. בעקבות כך בשנת הלימודים תשפ"ג הוזמן הפורום לבתי ספר שונים והפעיל בהם את התכנית.

ביום 22.1.23 פורסם מכרז להגשת הצעות לתכניות שייכללו במאגר גפ"ן במסלול הירוק בשנת הלימודים תשפ"ד. הפורום הגיש שוב את תכניתו "מפגשי דיאלוג", אלא שבזו הפעם ההצעה לא אושרה. לפורום נשלחה מאת ועדת המכרזים של משרד החינוך הודעת דוא"ל שכותרתה "מכתב שימוע", במסגרתה הוא התבקש להגיב בכתב למידע שהגיע למשרד, לפיו הפורום איננו עומד בתנאי הצהרה שעליה הוא חתם עם הגשת הצעתו במכרז. מדובר בהצהרה לפיה לא תאושר תכנית שיש בה משום: "ביזוי והשפלה של צה"ל, חיילי צה"ל, חללי צה"ל או נפגעי פעולות איבה". הפורום השיב למכתב השימוע, וכן השיבה לו גם העותרת 2. העותרת 2 ציינה בתשובתה, כי מכתב השימוע נשלח מספר שעות לאחר "דיון בלהות" – כלשונה – שהתקיים בוועדת החינוך של הכנסת בעניין הפורום, במסגרתו הודיע יועץ שר החינוך בשם שר החינוך, כי: "השר מתנגד לפעילות הפורום, וכי תיבדק אף הכללתה בתכנית גפ"ן". על רקע זה טענה העותרת 2 בתשובתה, כי מכתב השימוע נשלח אל הפורום: "משיקולים זרים ופסולים של הדרג הפוליטי, ומאידיאולוגיה ההולמת את תפיסת עולמו של שר החינוך, תוך פגיעה בעקרון עצמאות שיקול הדעת של הגורמים המקצועיים".

ביום 19.7.23 החליטה ועדת המכרזים של משרד החינוך לפסול את תכניתו של הפורום, בנימוק לפיו במסגרת התכנית נעשית השוואה בין משפחות של חללי צה"ל וחללי פעולות האיבה לבין משפחות של מי שנהרגו כתוצאה מפעילות הגנה של צה"ל, דבר שיש בו פגיעה חמורה וזילות של זכר חללי צה"ל, ופגיעה ברגשותיהן של המשפחות השכולות. כן קבעה הוועדה, כי במסגרת פרסומיו של הפורום נעשה שימוש במונח "צבא הכיבוש", אשר מבזה ומשפיל את חיילי צה"ל. הוועדה הזכירה בהחלטתה כי אכן תכניתו של הפורום נכללה

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 25-12-17025 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 במאגר התכניות של משרד החינוך מאז שנת 2018, ברם היא קבעה כי עד לשנת הלימודים
2 תשפ"ג לא היה קיים מאגר גפ"ן, כך שהתכנית נרכשה מתקציבים חוץ משרדיים ללא פיקוח
3 משמעותי. בסיכומם של דברים קבעה הוועדה, כי לא ניתן לכלול במאגר גפ"ן תכניות של
4 הפורום, וכי ספק אם בעתיד ניתן יהיה לכלול במאגר תכניות של הפורום, כיוון שאלו כלשון
5 החלטת הוועדה: **"יכללו באופן בלתי נמנע, תפיסות ואמירות שבליבת התפיסה הערכית**
6 **של האירגון, המנוגדות לעקרונות חוק החינוך הממלכתי ולסעיפי ההצהרה במכרז"** (ראו
7 - פסקה 8 לפסק הדין). בד בבד עם החלטת ועדת המכרזים הובהר לפורום, כי משמעות
8 ההחלטה היא שתכניתו לא תוכל להיכלל גם במסלול הכחול של מאגר גפ"ן. יוער כבר עתה,
9 כי בפסק הדין שקיבל את העתירה הובהר כי קביעתה הגורפת של ועדת המכרזים לפיה
10 ספק אם ניתן יהיה בעתיד לכלול תכנית כלשהי של הפורום במאגר גפ"ן, מנוגדת לדברים
11 מפורשים שנמסרו בשם משרד החינוך בכתב התשובה ובדיון שהתקיים בעתירה, לפיהם
12 משרד החינוך איננו פוסל באופן גורף את הפורום שכן: **"... אנחנו לא פוסלים מגישי**
13 **תכניות... אנחנו לא מדברים על גופה של העותרת אלא על גופה של התכנית"** (ראו – פסקה
14 9 של פסק הדין). יודגש, והדברים יובאו בהמשך, כי על עמדה זו חזר משרד החינוך גם
15 בהליך הנוכחי.
16 לאחר שהתקבלה החלטת ועדת המכרזים שלח ארגון "במותם ציוו לנו את הדמוקרטיה –
17 משפחות שכולות" מכתב למשרד החינוך, בגדרו התבקש המשרד לחזור בו מהחלטת
18 הפסילה. כן נשלח למשרד החינוך מכתב עליו חתמו 129 מנהלי בתי ספר מרחבי הארץ,
19 אשר אף הם מחו על ההחלטה ובקשו את ביטולה. בהמשך לאמור הגיש הפורום לוועדת
20 המכרזים ערעור על ההחלטה, ומשהתעכבה החלטת הוועדה בערעור הוגשה העתירה
21 הראשונה. רק מספר חודשים לאחר הגשת העתירה החליטה ועדת המכרזים בערעור.
22 הוועדה החליטה לדחות את הערעור מנימוקים אלו: לא כל שיח מתאים לנהל מול קהל
23 שבוי של תלמידים; מדובר במפגשים המועברים בעל פה, דבר המקשה על אפשרות הפקוח
24 עליהם; אין מקום לשימוש במונח "צבא כיבוש" במסגרת החינוך הממלכתי כיוון שאחת
25 ממטרותיו של החינוך הממלכתי היא עידוד לשירות משמעותי בצה"ל, וכיוון שהשימוש
26 במונח זה פוגע ברגשותיהן של משפחות שכולות.
27 אחר הדברים האלה התקיים דיון בעתירה, ובהמשך לו ניתן פסק דין בגדרו התקבלה
28 העתירה. בפסק הדין נקבע כי דין החלטות ועדת המכרזים להתבטל. נקבע בפסק הדין כי
29 לא נערכה בדיקה של ממש בדבר הטענות שהושמעו נגד הפורום ותכניתו, וכי: **"במצב**
30 **דברים זה לא עמדה בפני המשיבים תשתית עובדתית ראויה שאפשרה להם לקבל החלטה**
31 **מושכלת בעניין תכניתה של העותרת"** (פסקה 19 לפסק הדין). התוצאה האופרטיבית של
32 פסק הדין הייתה כי: **"החלטת המשיבים מבוטלת, ולפיכך תכניתה של העותרת תיכלל**
33 **במאגר גפ"ן לשנת הלימודים הנוכחית"** (שנת הלימודים תשפ"ד). על פסק הדין לא הוגש
34 ערעור. להשלמת התמונה יצוין, כי בעתירה הנוכחית טוען הפורום, וטענתו לא נסתרה, כי

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 יומיים לאחר פרסום פסק הדין, ולמרות מה שנקבע בו, פרסם שר החינוך הודעה ברשת
2 טוויטר לפיה: "... משפחות מחבלים לא יכנסו לכיתות הלימוד של ילדינו, במימון
3 המדינה, וילמדו אותנו איפה טעינו. מי שלא הבין זאת אז, את השיעור הזה קיבלנו ב-7
4 באוקטובר. אפעל בכל האמצעים שברשותי על מנת לוודא שזה לא יקרה" (נספח ע/2
5 לעתירה).

6

7

6. העתירה השנייה

8 ההליך השני בנושא שלפני התקיים במסגרת עת"מ 32169-09-24 פורום המשפחות
9 השכולות נ' שר החינוך. עתירה זו לא הגיעה לכלל מיצוי, כפי שיתואר להלן.
10 ראשיתה של העתירה השנייה בהודעת דוא"ל שקבל הפורום מאת משרד החינוך בפתח שנת
11 הלימודים תשפ"ה, לפיה סטטוס התכנית שלו במאגר גפ"ן הפך ל"לא פעיל", כך שבתי ספר
12 לא רשאים עוד להזמינה. הודעה זו נומקה בכך שבכוונת ועדת המכרזים לבחון שוב האם
13 ראוי לאשר את התכנית, הפעם לשנת הלימודים תשפ"ה. ויובהר, על פי הוראות המכרז
14 שחל על שנת הלימודים תשפ"ד, תכנית שנכללה במאגר גפ"ן בשנת תשפ"ד הייתה אמורה
15 להיכלל אוטומטית במאגר של שנת תשפ"ה. על כן, כדי להוציא את התכנית מהמאגר
16 נדרשה החלטה יזומה של משרד החינוך. החלטת ועדת המכרזים השתתה, ועל כן ביום
17 11.9.24 הגישו העותרים את עתירתם השנייה, בה התבקש בית המשפט להורות למשרד
18 החינוך להשיב את התכנית למאגר לשנת הלימודים תשפ"ה. עם הגשת העתירה הורה בית
19 המשפט למשרד החינוך להגיש תגובה מקדמית. התגובה הוגשה ביום 19.9.24, ונכתב בה
20 כי החלטת ועדת המכרזים בנוגע לתכניתו של הפורום תתקבל עד ליום 9.10.24.
21 ביום 10.10.24 התקבלה החלטה בוועדת המכרזים. בהחלטה נקבע, כי בטרם תינתן החלטה
22 סופית בנוגע לתכניתו של הפורום מתבקש הפורום להגיב למידע שהוצג בפני ועדת המכרזים
23 לגבי הפורום ותכניתו, ובכלל זה חוות דעת של גורמי מקצוע במשרד החינוך, דו"חות בקרה
24 שנערכו על ידי משרד החינוך, ומכתב מטעם ארגון בצלמו. הפורום הגיב כפי שנדרש, וביום
25 13.11.24 ניתנה על ידי ועדת המכרזים החלטה נוספת (נספח ע/14 לעתירה), לפיה: "תכנית
26 פורום המשפחות השכולות" תוכל להיכלל במסגרת תכנית גפ"ן אם תעמוד בכלל
27 התנאים הבאים שיבטיחו כי במהלך המפגשים עם התלמידים יבואו לידי ביטוי מטרות
28 החינוך הממלכתי וגבולות השיח הנובעים מהן, וכן תנאי הסף של תת הסל הרלוונטי
29 בתכנית גפ"ן". התנאים כללו הגשת סילבוס מפורט; הצגת תכנית פעולה למניעת חריגות
30 מהסילבוס ולטיפול בהן; הצגת תכנית הכשרה מקיפה למנחים, שתדגיש את חשיבות
31 השמירה על ערכי החינוך הממלכתי ואת הרגישות הנדרשת כלפי כלל המשתתפים בתכנית;
32 הקמת מערכת לקבלת משוב מאת המורים והתלמידים לאחר כל מפגש.

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 25-12-17025 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 ביום 27.11.24 הגיש הפורום לבית המשפט תגובה להחלטת ועדת המכרזים, בה ציין כי
2 הוא מקבל על עצמו את התנאים של הכשרת המנחים ושל הקמת מערכת לקבלת משוב, מן
3 הטעם הפשוט שהכשרה ומערכת משוב קיימות, לדברי הפורום, "כבר שנים ארוכות". בצד
4 זאת התנגד הפורום לשני התנאים הנוספים שנדרשו בהחלטה. הפורום טען כי הדרישה
5 להצגת סילבוס שיכלול את כל החומרים שיועברו במפגשים איננה מעשית, זאת בשל האופי
6 הפתוח וחופשי של השיח במפגשים. כן טען הפורום, כי מאותה סיבה אין זה ריאלי להציג
7 מראש תכנית פעולה מפורטת למקרה של חריגות מהתכנים המאושרים. הפורום הדגיש כי
8 המפגשים עולים בקנה אחד עם מטרות החינוך הממלכתי, ולדבריו יעידו על כך המשובים
9 החיוביים שקבלה התכנית במהלך שנות הפעלתה, ומכתבם של 129 מנהלי בתי ספר שמחו
10 נגד הוצאת התכנית מהמאגר.

11 לאחר שדנה בתגובת הפורום החליטה ועדת המכרזים של משרד החינוך ביום 5.12.24
12 (נספח ע/16 לעתירה), לפסול את תכניתו של הפורום. וכך נמקה ועדת המכרזים את
13 החלטתה: הוועדה קבלה את עמדתם המקצועית של נציגי המזכירות הפדגוגית לפיה
14 קיימת מורכבות בתכניתו של הפורום, אשר מתווספת למורכבות הנובעת ממלחמת חרבות
15 ברזל, וכי מורכבות כפולה זו מחייבת רגישות מוגברת; הוועדה קבעה כי לא ניתן לכלול את
16 תכניתו של הפורום במאגר, משהפורום לא העביר כפי שנדרש לעשות את תכנית ההכשרה
17 ואת הסילבוס של התכנית; הוועדה קבלה את עמדת נציגי מנהל חברה ונוער לפיה: "לא
18 ניתן להפריד במקרה דנן בין הגוף המפעיל לבין התכנית המוצעת במכרז, וכל ניסיון לנתק
19 בין השניים הוא ניתוק מלאכותי מבחינה פדגוגית... עצם ציון כתובת אתר הארגון
20 בכרטיס התכנית במאגר מחזק את טענת מנהל ח"ן כי לא ניתן לנתק בין הארגון לתכנית"
21 (עמ' 183 לנספחי העתירה). אזכיר, כפי שכבר ציינתי לעיל, כי נימוק זה נזנח על ידי משרד
22 החינוך בהמשך הדרך.

23 ביום 12.12.24 התקיים דיון בעתירה. בדיון הוסכם, על יסוד המלצת בית המשפט, כי
24 הפורום יתייחס לגופם של שני התנאים שאותם הוא דחה בתגובתו הראשונית, וכי לאחר
25 מכן תינתן החלטה נוספת על ידי ועדת המכרזים בדבר הכללתה או אי הכללתה של התכנית
26 במאגר. בהמשך להסכמה זו העביר הפורום את התייחסותו המפורטת לתנאים האמורים
27 (נספח ע/18 לעתירה. להלן – "מסמך ההבהרות").

28 ביום 5.1.25 קבלה ועדת המכרזים החלטה סופית (נספח ע/19 לעתירה), לפיה התכנית לא
29 תוחזר למאגר. ההחלטה התבססה בין היתר על חוות דעת מאת המזכירות הפדגוגית ומנהל
30 החברה והנוער במשרד החינוך, שצורפו להחלטה, ועל מסמך ההבהרות. ההחלטה מושא
31 העתירה הנוכחית נסמכת במידה רבה גם על החלטת ועדת המכרזים מיום 5.1.25, ומשום
32 כך נביא להלן ציטוט נרחב מההחלטה:

33

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 "ועדת המכרזים עיינה בכל החומרים הנ"ל ולאחר שקילת העניין מקבלת
2 את עמדת נציגי המזכירות הפדגוגית, לפיה מעבר לעמידה בתנאי המשוב
3 על סמך הצהרת הארגון (הכוונה לפורום – א.ר.), התכנית החינוכית שהציג
4 הארגון אינה עומדת בתנאים שנדרשו... זאת בנוסף לקושי מוסרי וחינוכי
5 שעולה מהשוואה בין סיפורי השכול שהוצגו בסיפורי המקרה שצורפו
6 לחומרים שהוגשו על ידי הארגון במסגרת התכנית. בנוסף הועדה מקבלת
7 את עמדתם המקצועית של מנהל חברה ונוער ושל המזכירות הפדגוגית,
8 שאמונים מבחינה מקצועית על תת הסל במכרז אליו שויכה התכנית, לפיה
9 לא ניתן להפריד במקרה זה בין הגוף המפעיל לבין התכנית המוצעת במכרז.
10 כפי שפורט לעיל, כל ניסיון לנתק בין השניים מהווה ניתוק מלאכותי
11 מבחינה פדגוגית. הועדה סבורה כי המסרים שמציג הגוף המפעיל בפומבי
12 מחלחלים, מבחינה חינוכית ופדגוגית, אל כל פעילות המתבצעת על ידו
13 בבית הספר, גם אם לכאורה ולפי הצהרותיו, אין בכוונתו שכך יקרה. זאת
14 ועוד, בתכנית ההכשרה שהגוף הציג, אין כל ראייה לכך שהוא פועל לנתק
15 את הקשר בין המסרים של הגוף המפעיל לבין המסרים של התכנית
16 החינוכית... הועדה מוסיפה כי לו הארגון היה מגיש תכנית שאינה קשורה
17 כלל ועיקר לפעילותו הציבורית, כגון תכנית ללימודי זהירות בדרכים,
18 במסגרת תת הסל המתאים במאגר, יתכן שהיה מקום לדיון בשאלה האם
19 ניתן להפריד בין פעילותו הציבורית של הארגון לבין הפעלת התכנית בבתי
20 הספר. אולם מאחר שהתכנית המוצעת, מושא החלטה זו, היא בעלת זיקה
21 ברורה וישירה לשיח שמקיים הארגון במרחב הציבורי, וכן מכיוון שהארגון
22 לא הציג כל ראייה שמעידה על כך שהוא פועל לנתק זיקה זו, לא ניתן לנתק
23 בין פעילותו הציבורית של הארגון לבין הפעלת התכנית בבתי הספר. עוד
24 יצוין, כי בהתאם לסעיף 0.9.2 במכרז, לפיו: "המשרד רשאי לפסול הצעה
25 או לבטל זכייה במכרז במקרים שבהם קיים מידע לפיו נותן השירות סיפק
26 שירות שלא לשביעות רצון הגורמים המקצועיים מקבלי השירות או שחרג
27 מהותית מתנאים שנקבעו למתן השירות"... לאור האמור לעיל סבורה
28 הועדה כי ההצעה חרגה מהותית מהתנאים שנקבעו לשירות...."
29 (ההחלטה צורפה כנספח להודעת משרד החינוך מיום 8.1.25 בעתירה
30 השנייה).

31
32 החלטה זו של ועדת המכרזים לא עמדה בסופו של דבר למבחן בית המשפט, זאת כיוון
33 שביני לבני הוגשה על ידי ארגון בצלמו בקשת פסלות לה נעתר בית המשפט, ולאחר מכן
34 הגיש הפורום ערעור על החלטת הפסלות שהתקבל (עפ"ס 31230-03-25). לאחר שניתן פסק

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 הדין בערעור הפסלות התבקש הפורום להודיע כיצד הוא מבקש להמשיך בהליך, ובתגובה
2 הוא הודיע כי לנוכח סיום שנת הלימודים תשפ"ה הוא מבקש למחוק את העתירה תוך
3 שמירת כל טענותיו, ואכן כך היה (פסק דין מיום 2.7.25).

4

5 **7. העתירה הנוכחית**

6 העתירה הנוכחית נפתחת בציטוטים מפי שר החינוך המלמדים לטענת העותרים כי השר
7 החליט "לקדש מאבק", כלשונם, בפורום. לדברי העותרים:

8

9 "פעם אחר פעם מצהיר השר, שלא ייתן דריסת רגל בבתי הספר לחברי
10 הפורום, המאגד מאות משפחות שכולות משני צידי הקו הירוק שמחויבות
11 לקידום שיח של פיוס, שלום, ומניעת אלימות ושכול נוסף, ושיעשה כל
12 שביכולתו למנוע זאת.. הוא מכנה את הפורום "ארגון עוין", המורכב
13 ממשפחות מחבלים, שמנסה להחדיר לכיתות הלימוד "אידיאולוגיות
14 מסוכנות אנטי ציוניות..."
15 (ס' 2 לעתירה).

16

17 בהמשך העתירה ציינו העותרים כי: "אחרי טבח 7.10 הצטרפו לעמותה בני משפחות
18 ששכלו את יקיריהן ביום זה ובמלחמה הממושכת בעקבותיו. חלקם הצטרף לצוות מנחי
19 התכנית. בהמשך נוסף לשמה של התכנית צמד המילים "מכאב לתקווה". בשם "מפגשי
20 דיאלוג – מכאב לתקווה" הוגשה התכנית למאגר לקראת שנת הלימודים הנוכחית", קרי
21 - לשנת תשפ"ו (ס' 4 לעתירה). ויודגש, בזו הפעם ביקש הפורום לכלול את התכנית במסלול
22 הכחול של מאגר גפן.

23 ביום 23.10.25 הודיעה לפורום גב' לילך אפלטון – מנהלת אגף מענים חינוכיים ותהליכי
24 שיתוף במשרד החינוך – כי בקשת הפורום נדחת (נספח 29 לעתירה). גב' אפלטון כתבה כי
25 התכנית שהוגשה לקראת שנת הלימודים תשפ"ו בעלת: "שם ותוכן דומים לתכנית
26 שנפסלה על ידי המשרד, במקביל להליך משפטי שמוכר לכם וכלל את חוות הדעת
27 המקצועיות והפדגוגיות של גורמי המקצוע במשרד... תמצית ומטרת התכנית שהוגשה
28 במערכת... נבדקו על ידי גורמי המקצוע ונמצאו ללא שוני מהותי מהתכנית שנפסלה". גב'
29 אפלטון הפנתה בהודעתה להוראות "חוזר מנכ"ל לתכניות", הקובעות כי: "תכניות ומענים
30 במסלול הכחול ייבדקו מדגמית על ידי המשרד בדיקה פדגוגית ו/או מינהלית, בהתאם
31 למידע רלוונטי מהשטח או בהתאם לשיקולים מקצועיים נוספים. בסיום הבדיקה תתקבל
32 החלטה בדבר המשך פעילות התכנית או הסרתה מהמאגר", וכי: "תכניות ומענים
33 שניגשו למכרז מאגר התכניות והמענים ולא אושרו במסגרתו, יוסרו מהמאגר...". לסיכום

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

- 1 כתבה גב' אפלטון כי: "לאחר דיון ובחינה של גורמי המקצוע, הוחלט כי לא ניתן לאשר
2 את התכנית שהוגשה על ידכם להיכללות במסלול הכחול, שכן מדובר על תכנית ללא שוני
3 מהותי מזו אשר נפסלה על ידי המשרד". לנוכח החלטה זו הוגשה העתירה שלפניי.
4
5 8. חודש לאחר הגשת העתירה הגיש משרד חינוך לבית המשפט, מיוזמתו, הודעה לפיה בקשת
6 הפורום "תושב לבחינה חוזרת, אשר לאחריה תינתן החלטה חדשה בעניין הכללת
7 התכנית במאגר גפ"ן". ואכן, החלטה חדשה ניתנה ביום 25.1.26 על ידי גב' לילך אפלטון
8 (ההחלטה צורפה להודעת משרד החינוך מיום 25.1.26, ולהלן היא תכונה – "ההחלטה").
9 בהחלטה נפסלה שוב תכנית הפורום. נימוקי ההחלטה נחלקים לשני ראשים עיקריים.
10 ראשית, נקבע כי תכניתו של הפורום אינה עולה בקנה אחד עם מטרות החינוך הממלכתי,
11 ובמיוחד עם המטרה שעניינה חינוך לשירות משמעותי בצה"ל. ושנית, נקבע כי התכנית
12 איננה מתאימה מבחינה פדגוגית לקהל היעד. נימוקי ההחלטה מבוססים על פירוט התכנית
13 שהגיש הפורום למשרד החינוך במסגרת המסלול הכחול, על מסמך ההבהרות שהגיש
14 הפורום במסגרת ההליך הקודם בין הצדדים, על חוות דעת של גורמי מקצוע במשרד
15 החינוך, על דו"חות בקרה שנערכו לגבי מפגשי הפורום, ועל פרסומים שונים הנוגעים
16 לפורום. אפרט מעט את הדברים.
17 בהחלטה נאמר כי לפי סעיף 3.2 לחוזר מנכ"ל תכניות די בכך שתכנית הפורום נפסלה בעבר
18 במסלול הירוק – המכרזי - כדי שהיא תיפסל גם במסלול הכחול, ברם הודגש בהחלטה כי:
19 "לפנים משורת הדין החלטה זו לא תיסמך על סעיף זה, כי אם על בחינה מחודשת לגופו
20 של עניין". בצד זאת הובהר בהחלטה, כי היא נסמכת גם על: "מסמכים שהוגשו במסגרת
21 ההליך המכרזי וההליך המשפטי שנלווה לו, ובכלל זה על מסמך ההבהרות מיום
22 22.12.24" (נספח ע/18 לעתירה). בהחלטה נכתב כי את מטרות החינוך הממלכתי
23 המפורטות בחוק החינוך הממלכתי יש לראות כמכלול, מבלי לתת עדיפות למטרה אחת
24 באופן הפוגע במטרה אחרת. בהחלטה הודגש כי: "מניעת פעילות בשל סתירה שבין התוכן
25 שלה לבין מטרות החינוך הממלכתי אינה דורשת או מחייבת קביעת כללים מכוח סעיף
26 2(ב) לחוק חינוך ממלכתי, שכן כללים אלה נדרשים לשם מניעת פעילותו של אדם במוסד
27 חינוך ככל שפעילותו מחוץ למוסד החינוך עומדת בסתירה למטרות החינוך הממלכתי,
28 ללא קשר לתוכן הפעילות שהוא מקיים במוסד החינוך". ההחלטה מזכירה כמקורות
29 נורמטיביים רלוונטיים לה, את חוזר המנכ"ל בעניין "התכנית הלאומית ללמידה
30 משמעותית – השיח החינוכי על נושאים שנויים במחלוקת", ואת חוזר המנכ"ל בעניין
31 "מאגר התכניות והמענים" (החוזר שכונה לעיל חוזר מנכ"ל תכניות). לגופו של עניין נקבעו
32 בהחלטה קביעות אלו: לא ברור אם בכל מפגש משתתפים בפועל נציגים משני הצדדים;
33 הסיפורים האישיים המוצגים במפגשים משווים בין נרטיב השכול הישראלי לנרטיב השכול
34 הפלסטיני, ומשווים בין מי שנפגע או נהרג במלחמות ישראל או בפעולות איבה לבין מי

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 שנפגע בשוגג על ידי חללי צה"ל או באירוע החשוד כ"טרור יהודי". השוואות אלו סותרות
2 את מטרת החינוך הממלכתי הקבועה בסעיף 2(א)(13) לחוק בדבר חינוך לשירות משמעותי
3 בצה"ל; התוכנית איננה מתאימה לחינוך הממלכתי מבחינה פדגוגית, בשל חוסר האיזון
4 שבה, בשל כך שבניגוד לחוזר המנכ"ל בעניין השיח בנושאים השנויים במחלוקת מוצגת
5 במסגרתה השקפת עולם אחת בנושא שנוי במחלוקת, בשל מורכבותה, שכן היא דורשת
6 "לשים בצד" את המחלוקות הלאומיות וההיסטוריות שבין הצדדים, בשל פגיעתה ברגשות
7 התלמידים והצוות החינוכי, דבר שקיבל ביטוי באחד מדו"חות הבקרה שנעשו בנוגע
8 לתכנית, בשל העובדה שבמסגרת תכני התכנית נעשה שימוש ביטויים המעבירים נרטיב
9 פלסטיני המנוגד לנרטיב הישראלי – האינתיפאדה כהתקוממות עממית, השימוש במונח
10 כיבוש; ובשל הצגת צה"ל כצבא לא מוסרי הפוגע בחפים מפשע.

11 לאחר שניתנה ההחלטה החדשה הגישו העותרים את תגובתם לה, ולאחר מכן הגיש משרד
12 החינוך את כתב התשובה לעתירה. ביני לביני, גם הותר למשפחות שכולות ולארגון בצלמו
13 להגיש את עמדתם בנוגע לעתירה, והם עשו כן. בתגובתם תמכו אלה בעמדת משרד החינוך.

14

15 **טענות העותרים** .9

16 בעתירתם טוענים העותרים כדלהלן:
17 ההחלטה הנוכחית מבוססת על החלטת ועדת המכרזים לפסול את התכנית שהגיש הפורום
18 לשנת הלימודים תשפ"ה, אלא שההחלטה האמורה התבססה על נימוקים לא ראויים ועל
19 תשתית עובדתית לא מספקת, הכול כמפורט באריכות בעתירה. בהקשר זה טוענים
20 העותרים כי יש להביא בחשבון שהתכנית הנוכחית הוגשה במסגרת המסלול הכחול שאיננו
21 כולל סלים נושאים, זאת להבדיל מהמסלול הירוק, כאשר חלק מנימוקי הפסילה בהחלטה
22 הקודמת התבססו על אי התאמת התכנית לסל במסגרתו היא הוגשה, נימוקים שאינם
23 רלוונטיים עוד.

24 העותרים טוענים כי התוכנית תואמת היטב את מטרות חוק חינוך ממלכתי ובכלל זה את
25 המטרות שעניינן חיזוק כוח השיפוט והביקורת בקרב התלמידים, עידוד חשיבה עצמאית,
26 טיפוח סקרנות אינטלקטואלית וחתירה לצדק חברתי, שלום, סובלנות ויחס של כבוד
27 לזכויות אדם ולערכים דמוקרטיים.

28 העותרים טוענים כי סעיף 2(ב) לחוק החינוך הממלכתי מסמיך את השר לקבוע כללים בדבר
29 מניעת פעילות במוסדות חינוך של גופים שפעילותם עומדת בסתירה "חמורה ומשמעותית"
30 למטרות החינוך הממלכתי, אלא שהשר לא קבע כללים כאלו, ובהעדר כללים אין להחלטה
31 בסיס נורמטיבי ראוי.

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 העותרים טוענים כי חתירה להידברות לא יכולה להיחשב בשום אופן כמשטשת ערכים
2 ציוניים וזהות יהודית, והיא איננה כרוכה בביזוי הצבא או בביזוי משפחות שכולות.
3 בהקשר זה מדגישים העותרים כי רבים מחברי הפורום הם עצמם בני משפחות שכולות.
4 העותרים טוענים כי השימוש במונחים "כיבוש" ו- "צבא הכיבוש" איננו יכול לשמש בסיס
5 לפסילת תכניתו של הפורום. לדברי העותרים מדובר במונחים שגורים בקרב ישראלים
6 ופלטטינים, וכי השימוש במונחים אלו נעשה במסגרת סיפוריהם האישיים של חברי
7 הפורום המובאים בלשונם של המספרים ללא צנזור.
8 העותרים טוענים כי על פי חוזר המנכ"ל שעוסק בנושא השיח בעניינים שנויים במחלוקת
9 אין מקום להעלים נושאים כאלו מהתלמידים, אשר ממילא יתקלו בהם מחוץ לבית הספר.
10 העותרים דוחים בתוקף את הטענה בדבר ההשוואה שעושה התכנית בין השכול של
11 משפחות ישראליות שקרוביהן נהרגו בפעולות לגיטימיות של צה"ל ובפעולות איבה לשכול
12 של משפחות פלסטיניות שקרוביהן נהרגו בפעולות טרור או בשוגג. בנוסף מפנים העותרים
13 לפסיקת בית המשפט העליון בעניין טקסי זיכרון משותפים לישראלים ופלסטינים,
14 שהכירה בכך שפנים רבות להתמודדות עם השכול.
15 העותרים טוענים כי קיימות אינדיקציות לא מעטות לכך שפסילת תכניתו של הפורום לא
16 נובעת משיקולים פדגוגיים מקצועיים, אלא היא **"משרתת אידיאולוגיה ההולמת את**
17 **תפיסת עולמו של העומד בראש המשרד"**. בהקשר זה טוענים העותרים כי פסילת תכנית
18 חינוכית לא יכולה להתבסס על השקפת העולם של מתנגדיה, שכן בכך יש פגיעה בחופש
19 הביטוי ובזכות לאוטונומיה הורית בחינוך המעוגנת בהוראות חוק החינוך הממלכתי.
20 לטענת העותרים ערכים אלו מתיישבים היטב עם החלטת הממשלה בדבר הקניית גמישות
21 ניהולית לבתי הספר, שמכוחה הוקם מאגר גפ"ן.
22 העותרים טוענים כי נפלו פגמים בהליך המנהלי שהוביל להחלטות הפסילה. כך, החלטות
23 הפסילה לא מנומקות כדבעי, שכן אין בהן הסבר אילו מטרות של החינוך הממלכתי סותרת
24 התכנית ובמה היא סותרת אותן; ההחלטות כוללות, ללא כל יסוד וללא הסבר של ממש,
25 קביעות לפיהן התכנית **"יוצרת אוירה עכורה בין התלמיד למוסדות המדינה"**, או שהיא
26 מביעה **"זלזול בנבחר ציבור"**, ועוד; ההחלטות התעלמו ממכתב מנהלי בתי הספר וממכתב
27 עמותת "במותם ציוו לנו את הדמוקרטיה", שתמכו בהותרת התכנית במאגר; ההחלטות
28 עיוותו את ממצאי הבקרים שבדקו את יישום התכנית בבתי הספר בחודש יוני 2024;
29 ההחלטות התעלמו ממשוברים חיוביים שקבלה התכנית בשנים עברו.
30 העותרים טוענים כי החלטות הפסילה אינן מידתיות, באשר לא נבחנה האפשרות לנקיטת
31 צעדים פחות חמורים מאשר פסילת התכנית.
32 בנוסף, בתגובתם להחלטה החדשה של משרד החינוך טענו העותרים כי מבחינה מהותית
33 מדובר בהחלטה זהה להחלטות הפסילה הקודמות. לטענת העותרים מדובר בהחלטה אשר

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 נשענת על אותם נימוקים שפורטו בהחלטות הקודמות, שלטענת העותרים אין להם כל
2 יסוד.
3 העותרים הוסיפו וטענו, כי אין יסוד לפרשנות לפיה גם ללא קביעת כללים לפי סעיף 2(ב)
4 לחוק ניתן למנוע מהפורום לפעול בבתי הספר. בהקשר זה טענו העותרים כי סעיף 2(ב) כולל
5 אמת מידה מחמירה לגבי הגבלת פעילות של גוף בבתי ספר, שהחלטות הפסילה לא עומדות
6 בה.
7 העותרים אף טענו כי משרד החינוך לא פסל תכניות אחרות הנכללות במאגר גפ"ן שלכאורה
8 היה מקום לפסול אותן.
9 העותרים דחו בתגובתם את הטענות בנוגע לחוסר האיזון של התכנית ובנוגע למורכבות
10 שלה. לטענתם חוזר המנכ"ל בנוגע לשיח בנושאים שנויים במחלוקת דווקא נועד לעודד שיח
11 בנושאים מורכבים וטעונים רגשית, תוך התוויית כללים לשיח כזה, כללים שהפורום עמד
12 בהם.
13 העותרים כופרים בכך שהתלמידים הם בבחינת קהל שבוי, שכן הם מודעים למציאות
14 החיים בישראל ולרבים מהם יש השקפות מוצקות ביחס לסכסוך הישראלי פלסטיני.
15 העותרים טענו כי התכנית איננה משווה בין שכול לשכול, אלא היא עוסקת בכאב שמסב
16 הסכסוך לשני העמים.

17
18 **10. טענות משרד החינוך**

19 משרד החינוך טען בכתב התשובה שהגיש כי אין מקום להתערב בהחלטותיו, זאת
20 מהסיבות שלהלן.
21 השיח המושמע במסגרת התכנית הוא שיח שעומד בסתירה למטרות החינוך הממלכתי,
22 באשר נשמעות בו אמירות המציגות את חיילי צה"ל כמי שפוגעים בחפים מפשע, וכיוון
23 שהתכנית מתייחסת לאירועים רגישים בציבוריות הישראלית, בפרט אירועי 7.10.23,
24 באופן שאינו מותאם לקהל היעד. לטענת משרד החינוך השיח בתכנית מערער בחלקים
25 ממנו על לגיטימיות פעולות המדינה והצבא.
26 בתשובתו שב והדגיש משרד החינוך כי ההחלטות נוגעות אך ורק לתכנית הקונקרטי
27 שהגיש הפורום.
28 משרד החינוך הדגיש בתשובתו כי החלטותיו לא מבוססות על הוראת סעיף 2(ב) לחוק
29 החינוך הממלכתי, אלא על סמכויות הפיקוח הנתונות לו בחיקוקים אחרים – סעיף 28
30 לחוק הפיקוח על בתי ספר, תשכ"ט-1969, ותקנה 2 לתקנות חינוך ממלכתי (סדרי הפיקוח,
31 התשי"ז - 1955 – ועל חוזר המנכ"ל בדבר השיח בנושאים שנויים במחלוקת. לטענת משרד
32 החינוך לא נדרשת קביעת כללים לפי סעיף 2(ב) על מנת לדחות תכנית מנימוקים פדגוגיים
33 ובשל עמידתה בסתירה למטרות החינוך הממלכתי.

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 25-12-17025 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 בכתב התשובה הדגיש משרד החינוך כי החלטותיו מבוססות גם על תכנם של "סיפורי
2 המנחים" של התכנית, שלא מופיעים בהחלטות הפסילה. משרד החינוך טוען כי החלטותיו
3 הסתמכו על סיפורים אלו ועל חוות דעת ודו"חות בקרה שנערכו בנושא על ידי גורמי
4 המקצוע במשרד החינוך. משרד החינוך טוען כי דו"חות הבקרה שנערכו מלמדים כי השיח
5 שמתפתח בכיתות מבטא דה לגיטימציה למדינת ישראל ולחיילי צה"ל.
6 משרד החינוך טען בתשובתו כי במסגרת התכנית מוצגת עמדה חד צדדית וסובייקטיבית
7 בנוגע לפעילות צה"ל, שאיננה מאפשרת לתלמידים להתרשם מעמדה אחרת. נטען בהקשר
8 זה כי מתכונת התכנית שעוסקת בסיפורים אישיים ושיח פתוח מקשה על הצוות החינוכי
9 להיערך להצגת נקודת מבט אחרת מזו המוצגת בתכנית.
10 משרד החינוך עמד בתשובתו על כך שתכני התכנית עלולים לפגוע ברגשות התלמידים
11 והצוות החינוכי, במיוחד לאחר אירועי ה-7.10.23.
12 משרד החינוך טען כי תכנית ההכשרה שהציג הפורום והתכנית לטיפול בחריגות לא עונות
13 על הדרישות, בין היתר בשל כך שהן לא הותאמו לבתי ספר.
14 משרד החינוך לא כפר בתשובתו בכך שמערכת החינוך צריכה לתת מענה חינוכי לכלל
15 הציבור על זרמיו השונים, והוא איננו כופר בכך שיש מנהלי בתי ספר התומכים בתכנית
16 ובמסריה, ברם לשיטתו אין בכך כדי לרפא את הפגם של היות התכנית סותרת את מטרות
17 החינוך הממלכתי, ואין בכך כדי לגרוע מסמכותו של משרד החינוך לקבוע מדיניות רוחבית
18 בתחומי אחריותו.
19 משרד החינוך טען כי עובר לקבלת ההחלטות הנוכחיות תוקנו כל הפגמים עליהם הצביע
20 בית המשפט בפסק דינו בעתירה הראשונה.

21
22 11. טענות המשפחות השכולות, "בצלמו", ו- "פורום בחרנו בחיים"

23 כאמור לעיל, לבקשת משפחות שכולות, "פורום בחרנו בחיים" וארגון "בצלמו" ניתנה לאלו
24 אפשרות להגיש עמדתם בנוגע לעתירה (להלן, לשם הנוחות בלבד, ומשכל אלה יוצגו יחדיו,
25 יכוננו אלה - "בצלמו").
26 בטיעונו טען בצלמו טיעונים שכלל לא עמדו ביסוד החלטת משרד החינוך, דבר המעורר
27 קושי. לטענת ארגון בצלמו בעותרים חברים בני משפחות מחבלים התומכים במעשיהם של
28 מחבלים ועל כן הם נחשבים כ"פעילי טרור"; העותרים סירבו לגנות את הטבח שביצע
29 החמאס בשבעה באוקטובר; קיים חוסר שקיפות בהצגת התכנים והמרצים להורי
30 התלמידים; העותרים פועלים נגד חיילי צה"ל ומציגים אותם כמי שתומכים בפעולות בלתי
31 חוקיות. לביסוס טענות אלו הפנה בצלמו לפרסומים שהופיעו בעבר באתר הפורום ונמחקו,
32 ולשלל פרסומים בעניינו של הפורום שהתפרסמו בכלי תקשורת שונים.

33

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

12. ביום 3.5.26, דהיינו כשלושה חודשים לאחר קיום הדיון בעתירה הגיש ארגון בצלמו "בקשה להודעת עדכון בגין אירועים חדשים", בגדרה ביקש הארגון להוסיף טענות נגד הפורום. בבקשה נטען כי מאז הדיון בעתירה התרחשו אירועים המוכיחים "באופן מובהק", כך לשון הבקשה, את טענות בצלמו. האירועים קשורים בטקס יום הזיכרון האלטרנטיבי שהתקיים ביום הזיכרון האחרון לחללי צה"ל ולנפגעי פעולות האיבה, אותו לטענת בצלמו ארגן הפורום, ובו, לפי הטענה, הושמעו "דברי הסתה", והשתתפה "אמא של שני מחבלים כנואמת ראשית מטעם עותרת 1". כן נטען, כי למחרת היום, במסגרת טקס הדלקת משואות אלטרנטיבי שקיים ארגון "יש גבול", "שכל מטרתו היא קריאה לסרבנות", כלשון הבקשה, השתתפה נציגה של הפורום. ארגון בצלמו הוסיף בבקשתו כי הוא מבקש למסור כלשונה את עמדת שר החינוך בנושא, לפיה: "שר החינוך סבור שעקב הדברים החמורים העולים מהבקשה, אין לאפשר לעותרים כל אפשרות לפעול כחלק ממערכת החינוך הממלכתית. המקרים המתוארים רק מחזקים את העמדה לפיה יש לאסור כל פעילות של אותה עמותה (הכוונה לפורום – א.ר.) במערכת החינוך, שכן פעילותה עומדת בסתירה ברורה ומובהקת למטרות החינוך הממלכתי, תוך ניסיון להתחפש ולהטעות את הציבור".

אין צורך כי אדרש לטענות אלו במסגרת פסק דיני, כיוון שלא הוברר האם האמור בפרסומים הנ"ל נסמך על תשתית עובדתית מוצקה, וכיוון שהם לא שימשו בסיס להחלטת משרד החינוך בעתירה שלפניי. כמו כן, בנוגע לטענות בצלמו לא מוצו הליכים, כיוון שטרם הפנייה לבית המשפט הן לא הובאו בפני משרד החינוך, על מנת שהן ייבדקו כדבעי על ידי הגורמים המוסמכים. ויודגש, אין בהבאת עמדת שר החינוך בעניין, שלא הוגשה באמצעות באי כוחו המוסמכים, כדי להוות תחליף להליך סדור של מיצוי הליכים, שראוי היה כי יכלול פנייה לגורם שאחראי על מאגר גפ"ן במשרד החינוך, בדיקה של אותו גורם בנוגע לטענות, ומתן החלטה מנומקת שלו בנוגע לאמיתות הטענות ומשמעותן.

דיון והכרעה

13. התשתית הנורמטיבית – הדין והפסיקה

עסקינן במאגר גפ"ן שמשמש את בתי הספר של מערכת החינוך הממלכתי, שעליהם חל חוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953. סעיף 2(א) לחוק מונה את מטרות החינוך הממלכתי, י"ג במספר. אלו כוללות מטרות כלליות באופיין, כגון (מבלי למצות את כולן): לחנך לאהבת אדם (ס"ק 2(א)(1)); לפתח את אישיותם, יצירתיותם, וכישרונותיהם של התלמידים, להרחיב את אופקיהם התרבותיים, ולחשוף אותם לחוויות אמנותיות, "הכל למיצוי מלוא יכולתם כבני אדם החיים חיים של איכות ושל משמעות" (ס"ק 2(א)(5)); לבסס את

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 25-12-17025 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 ידיעותיהם של התלמידים בתחומי הדעת והמדע השונים וביצירה האנושית, ולהקנות להם
2 מימונויות יסוד שיידרשו להם "בחייהם כבני אדם בוגרים בחברה חופשית" (ס"ק
3 2(א)(6)); לחזק את כוח השיפוט והביקורת של התלמידים, ולטפח בהם סקרנות
4 אינטלקטואלית, מחשבה עצמאית ויוזמה (ס"ק 2(א)(7)); לחנך להכרה בקדושת החיים
5 (ס"ק 2(א)(12)). כן כוללת רשימת מטרות החינוך הממלכתי מטרות הקשורות במדינת
6 ישראל בהיותה מדינה יהודית ודמוקרטית (ס"ק 2(א)(2)), הנזקקת לצבא הגנה חזק (ס"ק
7 2(א)(13)), על מורכבותה של החברה הישראלית הכוללת אוכלוסייה ערבית ואוכלוסיות
8 אחרות (ס"ק 2(א)(11)). חלק זה של המטרות כולל, מבלי למצות את הדברים, מטרות אלו:
9 לחנך את התלמידים לאהוב את עמם וארצם ולהיות אזרחים נאמנים למדינת ישראל (ס"ק
10 2(א)(1)); להנחיל את עקרונות ההכרזה על הקמת מדינת ישראל ואת ערכיה: "כמדינה
11 יהודית ודמוקרטית ולפתח יחס של כבוד לזכויות האדם, לחירויות היסוד, לערכים
12 דמוקרטיים, לשמירת החוק, ולתרבותו ולהשקפותיו של הזולת, וכן לחנך לחתירה לשלום
13 ולסובלנות ביחסים בין בני אדם ובין עמים" (ס"ק 2(א)(2)); ללמד את תולדות ארץ ישראל
14 ומדינת ישראל (ס"ק 2(א)(3)); ללמד את תורת ישראל, את תולדות העם היהודי, את מורשת
15 ישראל והמסורת היהודית, ואת זיכרון השואה והגבורה (ס"ק 2(א)(4)); לטפח מעורבות
16 בחברה הישראלית, נכונות לקבל תפקידים בה, רצון לעזרה הדדית וחתימה לצדק חברתי
17 במדינת ישראל (ס"ק 2(א)(9)); להכיר את השפה, התרבות, ההיסטוריה המורשת והמסורת
18 הייחודית של האוכלוסייה הערבית ושל קבוצות אוכלוסייה אחרות במדינת ישראל,
19 ולהכיר בזכויות השוות של כל אזרחי ישראל (ס"ק 2(א)(11)); לחנך לשירות משמעותי בצבא
20 הגנה לישראל או בשירות הלאומי (ס"ק 2(א)(12)).

21 המחוקק לא דירג את מטרות החינוך הממלכתי לפי חשיבותן. הוא לא קבע עדיפות של
22 מטרה אחת על פני אחרת. העיון בחוק חינוך ממלכתי מלמד כי המחוקק סבר שכל המטרות
23 יכולות לדור בכפיפה אחת, וכי ככל שבחיי המעשה ייווצרו "נקודות חיכוך" בין מטרות
24 שונות, הרי שניתן יהיה למצוא לכך פתרונות מאוזנים, כיאה למערכת ממלכתית הכוללת
25 גווני חינוך שונים.

26 נזכיר, כי בענייננו נקבע בהחלטה מושא העתירה שתכנית הפורום סותרת אך את המטרה
27 שעניינה החינוך לשירות משמעותי בצה"ל (ס' 14 להחלטה). לא נקבע בהחלטה כי התכנית
28 סותרת מטרות אחרות של החינוך הממלכתי.

14. הפסיקה עמדה על כך שחוק חינוך ממלכתי:

31
32 "נועד להנהיג חינוך ממלכתי במוסדות החינוך הרשמיים בלא קיום זיקה
33 מפלגתית או עדתית תוך הדגשת ערכי החינוך המשותפים לכול. מטרת
34 החינוך הממלכתי "...להשתית את החינוך היסודי במדינה על ערכי תרבות

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 ישראל והישגי המדע, על אהבת המולדת ונאמנות למדינה ולעם ישראל, על
2 אימון בעבודה חקלאית ובמלאכה, על הכשרה חלוצית, ועל שאיפה לחברה
3 בנויה על חירות, שוויון, סובלנות, עזרה הדדית ואהבת הבריות" (הצעת חוק
4 חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953, בעמ' 242, 246). החינוך הממלכתי הושתת
5 על תכנית לימודים ממלכתית כללית, הנקבעת על-ידי משרד החינוך, אשר
6 ניתן להוסיף עליה תכניות השלמה בין בלימודי דת במסגרת חינוך
7 ממלכתי-דתי, ובין בתחומים אחרים"
8 (בג"ץ 4363/00 ועד פוריה עלית נ' שר החינוך פ"ד נו(4) 203, 214 (2002)).

9
10 מהפסיקה עולה כי את מטרות החינוך הממלכתי יש לראות כמכלול:

11
12 "הסעיף מדגיש את תפקידה המרכזי של מערכת החינוך באמצעות בתי
13 הספר בקידום התפתחות התלמיד, פיתוח אישיותם של הילד או הילדה,
14 יצירתיותם, כישרונותיהם ומיציא יכולותיהם, כמו גם הצורך להעניק שוויון
15 הזדמנויות לכל ילד וילדה ולאפשר להם להתפתח על פי דרכם, ולהבטיח
16 שוויון בחינוך ואי הפליה בחינוך בין ילד לילד. כן דורש הסעיף להנחיל את
17 ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, ולפתח יחס של כבוד
18 לזכויות האדם, לחירויות היסוד, לערכים דמוקרטיים, לשמירת החוק,
19 לתרבותו ולהשקפותיו של הזולת, לחנך לשלום וסובלנות ביחסים בין בני
20 אדם ובין עמים"
21 (בג"ץ 3752/10 אמנון רובינשטיין נ' הכנסת, בפסקה 2 לפסק דינה של כבי
22 השופטת ע' ארבל (17.9.14)).

23
24 וכן נפסק, כי "ממלכתיותו" של החינוך הממלכתי אין פירושה:

25
26 "... שבמציאות כל בתי-הספר הממלכתיים הם הומוגניים ועשויים מעור
27 אחד. ברור, שישנם גוונים שונים בחינוך על-אף קיום בית-ספר ממלכתי
28 אחיד ושיש הבדל בחינוך לערכים בין בית-ספר הנמצא בעיר לבין בית-ספר
29 הנמצא בקיבוץ. בסעיף 2 של חוק חינוך ממלכתי נאמר, שמטרת החינוך
30 הממלכתי היא להשתית את החינוך על ערכים המפורטים שם וביניהם "על
31 הכשרה חלוצית, על שאיפה לחברה בנויה על חירות, שוויון, סובלנות, עזרה
32 הדדית ואהבת הבריות". ברור, שמושגים כלליים אלה מקבלים מובן שונה
33 אצל מחנכים שונים ואין ספק שהשקפת המחנכים מושפעת גם על-ידי דרך

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 25-12-17025 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 החיים שהם בחרו בה. תהיה זו התכחשות למציאות, אם נתעלם מההבדל
2 הקיים בין החינוך הניתן בבית-ספר ממלכתי שבקיבוץ ובין בתי-ספר
3 ממלכתיים שבמקומות אחרים"
4 (בג"ץ 416/77 ועד רמת רזיאל, מושב עובדים של תנועת החרות, ו-14 אח'
5 נ' בית-ספר ממלכתי אזורי "הרי יהודה" פ"ד לא(3) 794, 808 (1977)).

6
7 הפסיקה הכירה בזכות לחינוך (בג"ץ 7426/08 טבקה משפט וצדק לעולי אתיופיה נ' שרת
8 החינוך, בפסקה 14 (31.8.10); עע"מ 4716/17 שאדי ח'לול נ' המועצה המקומית גוש חלב,
9 בפסקה 11 (25.9.19)). בצד ההכרה בזכות לחינוך הכירה הפסיקה גם: "בזכותם של
10 ההורים לגדל ולחנך את ילדיהם בהתאם להשקפת עולמם ואמונתם" (עניין טבקה,
11 בפסקה 22), זאת למרות ש: "עשוי להיווצר מתח טבעי בין זכות ההורים להקנות לידיהם
12 חינוך ייחודי על פי השקפת עולמם ואמונותיהם, לבין החובה המוטלת מכוח הדין לקיים
13 את הערכים המשותפים לשיטה החוקתית בישראל..." (עניין טבקה, בפסקה 23). מטבע
14 הדברים, הזכות לחינוך ייחודי ממומשת בדרך כלל במסגרת מוסדות החינוך המוכרים
15 שאינם רשמיים ובמסגרת מוסדות הפטור (עניין טבקה בפסקה 31; בג"צ 1067/08 עמותת
16 "נוער כהלכה" נ' משרד החינוך (6.8.09)). ברם, כעולה מפסק הדין בפרשת רמת רזיאל
17 הנ"ל, אין להתעלם מזכות עוצמתית זו גם במסגרת החינוך הממלכתי. גם בתי ספר בחינוך
18 הממלכתי אינם עשויים מקשה אחת. לכל אחד מהם אופי חינוכי משלו, ואין לצפות או
19 לדרוש מהם לצעוד בסך. גם בחינוך הממלכתי מותר ורצוי שיהיו גוונים שונים, שהם פועל
20 יוצא, בין היתר ולא דווקא לפי סדר החשיבות, של היישוב או השכונה בו נמצא בית הספר,
21 של הרכב התלמידים בו, של הרכב המורים בו, של משאלות הורי התלמידים שלומדים בו,
22 ועוד. השקפה זו באה לידי ביטוי בהוראות סעיפים 6 ו-8 לחוק חינוך ממלכתי, המאפשרות
23 לפי דרישת הורי התלמידים בבית הספר ובאישורו של שר החינוך לקיים בבתי ספר
24 ממלכתיים "תכניות השלמה" (ס' 6 לחוק) ו"תכניות נוספות" (ס' 8 לחוק), שייוחדות לבתי
25 ספר מסוימים, ואשר ככאלו לא בהכרח משותפות לכל מוסדות החינוך הממלכתי.
26 דומה שהשקפה זו, של גיוון במסגרת החינוך הממלכתי תוך התחשבות במאפיינים
27 המיוחדים של כל מוסד ומוסד, יחד עם מטרות נוספות כמובן, עומדת גם בבסיס החלטת
28 הממשלה בדבר התכנית לגמישות הניהולית במערכת החינוך, ובבסיס יצירת מאגר גפ"ן על
29 מסלוליו השונים, המציע לבחירתם של בתי הספר מגוון עצום של אלפי תכניות (וראו לעניין
30 זה גם - קישור המופיע בס' 4.2 לחוזר מנכ"ל משרד החינוך העניין "מאגר התוכניות
31 והמענים" – נספח 2 לכתב התשובה – בו ממליץ משרד החינוך למנהלי בתי הספר כי בטרם
32 יבחרו תכניות לבתי ספרם הם יערכו בקרב צוות בית הספר סקר "לאיתור צרכים ברמת:
33 צוות, תלמידים, קהילה").

34

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

15. כהשלמה לרשימת מטרות החינוך הממלכתי המנויות בסעיף 2(א) לחוק חינוך ממלכתי, מסמיך המחוקק את שר החינוך, בסעיף 2(ב) לחוק, למנוע פעילות בבתי ספר ממלכתיים של גופים שפעילותם סותרת את מטרות החינוך הממלכתי:

4

5 **"השר יקבע כללים לשם מניעת פעילות במוסד חינוך של אדם או של גוף**
6 **שאינו חלק ממערכת החינוך (בסעיף קטן זה – גורם חיצוני) שפעילותו**
7 **עומדת בסתירה חמורה ומשמעותית למטרות החינוך הממלכתי המפורטות**
8 **בסעיף קטן (א), וכן כללים לשם מניעת פעילות במוסד חינוך של גורם**
9 **חיצוני הפועל באופן יזום לנקיטת הליכים משפטיים או מדיניים מחוץ**
10 **לישראל נגד חיילי צבא הגנה לישראל בשל פעולה שביצעו במסגרת**
11 **תפקידם או נגד מדינת ישראל".**

12

13 כללים מכוח סעיף 2(ב) לא פורסמו מעולם. הערתי על כך בפסק הדין שניתן בעתירתו
14 הראשונה של הפורום (בפסקה 26 לפסק הדין). אין טענה כי מאז שניתן פסק הדין השתנתה
15 התמונה בנקודה זו. במשמעות העובדה שלא נקבעו כללים אעסוק בהמשך. מכל מקום, כפי
16 שצינתי בפסק הדין שניתן בעתירה הראשונה, אף בהעדר כללים אין להתעלם מכך ש: **"על**
17 **פני הדברים נוקטת הוראה זו באמת מידה מצמצמת יחסית – "סתירה חמורה**
18 **ומשמעותית" – לפסילת גופים המבקשים לפעול במוסדות חינוך ממלכתי".** אמת מידה
19 זו רלוונטית גם לעניין ההחלטה מושא העתירה הנוכחית.
20 משרד החינוך טוען בהקשרה של הוראת סעיף 2(ב) כי:

21

22 **"הכללים המוזכרים בסעיף 2(ב) לחוק חינוך ממלכתי נועדו לבסס סמכות**
23 **למנוע פעילות קטגורית במוסד החינוך של אדם או גוף. דא עקא, בעניינינו**
24 **מדובר על החלטת המשיבים לדחות את הפעלת התכנית הקונקרטית של**
25 **העותר במוסדות חינוך – בשל כך שהתוכן של התכנית הוא אשר עומד**
26 **בסתירה למטרות חוק החינוך הממלכתי. לשם כך אין כל צורך לקביעת**
27 **כללים מכוח סעיף 2(ב) לחוק החינוך הממלכתי, שכן מדובר בסמכות של**
28 **השר אשר עולה הן מתקנה 2 לתקנות החינוך הממלכתי (סדרי הפיקוח),**
29 **התשי"ז-1956, והן סעיף 28 לחוק הפיקוח על בתי הספר" (ההדגשה**
30 **במקור).**
31 (סעיף 106-107 לכתב התשובה).

32

33 טענה זו איננה משכנעת כיוון שהיא לא עולה בקנה אחד עם לשונו של סעיף 2(ב). כאמור,
34 הסעיף עוסק בקביעת כללים למניעת "פעילות" במוסד חינוכי שלגוף שאיננו חלק ממערכת

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 25-12-17025 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 החינוך, זאת במקרה "שפעילותו" של אותו גוף עומדת בסתירה חמורה ומשמעותית
2 למטרות החינוך הממלכתי. פרשנות מילולית פשוטה של הוראת הסעיף היא שהמונח
3 "פעילות" עניינו הפעילות הקונקרטית שמבקש לבצע הגוף בתוך המוסד החינוכי, וכי
4 המונח "שפעילותו" הוא רחב יותר וכולל הן את הפעילות הקונקרטית שמבקש הגוף לבצע
5 בבית הספר, הן את הפעילות הכללית של אותו גוף מחוץ למוסד החינוכי. פרשנות כזו
6 מביאה לתוצאה הגיונית וראויה, שהיא פועל יוצא של לשון החוק ותכליתו, לפיה במקרים
7 מתאימים ניתן לאסור על פעילותו של גוף חיצוני בבית ספר, בין אם משום שהפעילות
8 הקונקרטית שהוא מבקש לבצע במוסד החינוכי סותרת את מטרות החינוך הממלכתי, ובין
9 אם משום שפעילותו הכללית מחוץ למוסד החינוכי סותרת את מטרות החינוך הממלכתי.
10 כאמור, סעיף 2(ב) לחוק קובע נוסחת איזון לפסילתו של גוף כאמור – "סתירה חמורה
11 ומשמעותית" – בין פעילותו לבין מטרות החינוך הממלכתי. לפי הפרשנות המילולית של
12 הסעיף נוסחה זו תופעל הן לצורך בחינת התאמת הפעילות הקונקרטית שמבקש הגוף
13 החיצוני לקיים במוסד החינוכי אל מול מטרות החינוך הממלכתי, הן לצורך בחינת
14 הפעילות הכללית של הגוף האמור אל מול מטרות החינוך הממלכתי. ויודגש, אין בפרשנות
15 האמורה כדי לגרוע מסמכויות אחרות שיש למשרד החינוך למנוע, מטעמים פדגוגיים או
16 אחרים, הפעלת תכניות כאלו ואחרות במוסדות החינוך.
17 החלטת משרד החינוך בה עוסקת העתירה הנוכחית חייבת לעמוד אפוא בנוסחת האיזון
18 שנקבעה בסעיף 2(ב) לחוק חינוך ממלכתי. כפי שיובן מהמשך הדברים, ההחלטה האמורה
19 איננה עומדת בנוסחת האיזון, ברם למעשה בכל הנוגע לטענה בדבר סתירת תכניתו של
20 הפורום את מטרות החינוך הממלכתי כלל לא אדרש לנוסחת האיזון, כיוון שלא שוכנעתי
21 כי תכנית הפורום סותרת איזו ממטרות החינוך הממלכתי, ולכן ממילא אין צורך שאדרש
22 לעוצמת הסתירה ולנוסחת האיזון.

23

24 16. למשרד החינוך מקורות סמכות נוספים המאפשרים לו לפקח על תכניות הלימודים בבתי
25 הספר. כך, סעיף 28 לחוק פיקוח על בתי ספר, תשכ"ט-1969 קובע כי:

26

27 "שר החינוך והתרבות רשאי לתת לבעל רישיון את ההוראות הדרושות,
28 לדעת השר, להבטיח כי החינוך הניתן בבית הספר יושתת על העקרונות
29 המפורטים בסעיף 2 לחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953".

30

31 סמכות זו רחבה על פי לשונה, ועל כן נראה כי בגדרה רשאי השר לאסור על קיומן של
32 תכניות לימודים מסוימות בבתי הספר של החינוך הממלכתי. עם זאת, הוראה זו כללית
33 באופייה בהשוואה להוראה שבסעיף 2(ב) לחוק חינוך ממלכתי, אשר עוסקת ספציפית

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 25-12-17025 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 בסוגיית מניעת פעילותם של גופים חיצוניים במוסדות החינוך הממלכתי. על כן אין
2 בהוראת סעיף 28 לחוק הפיקוח כדי לשנות מנוסחת האיזון שנקבעה בסעיף 2(ב) – "סתירה
3 חמורה ומשמעותית למטרות החינוך הממלכתי".
4 בנוסף, הוראת תקנה 2 לתקנות החינוך הממלכתי (סדרי הפיקוח), תשי"ז-1956, קובעת כי:

5
6 "ההדרכה הפדגוגית וכן הפיקוח הפדגוגי על כל המוסדות יבוצע בידי השר
7 באמצעות המנהל הכללי; ההדרכה והפיקוח הפדגוגי על מוסדות החינוך
8 הממלכתי דתי בכל הנוגע לאפייס הדתי, יבוצעו באמצעות מנהל אגף
9 החינוך הדתי".

10
11 הוראה זו והוראת תקנה 3 לאותן תקנות, מסמיכות את השר באמצעות המנהל הכללי של
12 משרדו לתת הוראות בעניינים פדגוגיים, ובכלל זה, מטבע הדברים, גם הוראות לעניין
13 פעילויות שניתן או לא ניתן לקיים במוסדות חינוכיים ממלכתיים. עם זאת, הוראות אלו
14 בהיותן חקיקת משנה בוודאי שאינן גוברות על נוסחת האיזון שקבועה בסעיף 2(ב) לחוק
15 חינוך ממלכתי.

17. התשתית הנורמטיבית – חוזרי מנכ"ל משרד החינוך

18 רובד נורמטיבי נוסף הנוגע לענייננו מצוי בחוזרי מנכ"ל משרד החינוך, כאשר החוזרים
19 הנוגעים לענייננו הם חוזר המנכ"ל שכותרתו: "הוראת קבע מס' 0012 - התכנית הלאומית
20 ללמידה משמעותית - השיח החינוכי על נושאים השנויים במחלוקת" (נספח 1 לכתב
21 התשובה. להלן – "חוזר השיח החינוכי"), וחוזר מנכ"ל נוסף שכותרתו: "הוראת קבע מס'
22 0465 – מאגר התוכניות והמענים" (נספח 2 לכתב התשובה. להלן – "חוזר מאגר
23 התכניות"). חשיבותם של חוזרי מנכ"ל אלו לענייננו נובע ממעמדם הנורמטיבי הגבוה
24 בהשוואה להחלטה מושא העתירה, ומכך שאין חולק כי ההחלטה חייבת לעלות בקנה אחד
25 עימם, מבלי לסתור אותם או לחרוג מהם. כך משתמע מטיעוני שני הצדדים שבקשו
26 להסתמך על החוזרים. לפיכך אסקור להלן בקצרה את הוראות החוזרים, תחילה את
27 הוראות חוזר מאגר התכניות ולאחר מכן את הוראות חוזר השיח החינוכי.

28
29 18. חוזר מאגר התכניות עוסק במאגר גפ"ן, ובשימוש שיעשה בו על ידי מנהלי בתי הספר.
30 בסעיף 2.3 לחוזר נקבע כי מנהלי בתי הספר רשאים לבחור בתוכניות מתוך המאגר
31 "בהתאם לשיקול דעתם המקצועי", וכי הם אינם רשאים לשלב בבית ספרם תכניות שאינן
32 כלולות במאגר (ראו גם – ס' 4.1 לחוזר).

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 את המאגר מנהל משרד החינוך והוא כולל שלושה מסלולים – ירוק, כחול וסגול (ס' 3.7
 2 לחוזר). על ההבדלים בין המסלולים עמדתי לעיל.
 3 סעיף 3.7.2.4 לחוזר קובע כי משרד החינוך יבדוק את התכניות המוגשות במסגרת המסלול
 4 הכחול, כמו תכניתה הנוכחית של הפורום, זאת: **"מבחינה מינהלית ופדגוגית, הן באופן
 5 מדגמי, הן על בסיס מידע רלוונטי שהתקבל מהשטח, והן בהתאם לשיקולים מקצועיים
 6 נוספים"**, וכי: **"עם סיום תהליך הבדיקה תתקבל החלטה לגבי הכללת התוכנית
 7 במסלול"**.

8
9 סעיף 3.3 לחוזר קובע כי:

10
 11 **"תכנית שנפסלה על ידי המשרד מטעמים מהותיים או פדגוגיים, בין אם
 12 במסגרת המסלול המכרזי (הירוק) ובין אם במסגרת המסלול שאינו מכרזי
 13 (הכחול), לא תוכל להיכלל במאגר בשום מסלול. כמו כן המשרד לא יאשר
 14 כל תכנית דומה או זהה לתכנית שנפסלה, גם אם תוגש על ידי אותו ספק
 15 או על ידי ספק אחר"**.

16
 17 הוראה דומה מצויה גם בסעיף 3.4 לחוזר, לפיה תכנית שנפסלה במסלול המכרזי תוסר
 18 מהמאגרים. הוראות אלו יכלו להיות רלוונטיות לעניינו של הפורום, שכן תכניתו לשנת
 19 הלימודים הקודמת הוגשה במסגרת המסלול המכרזי ונפסלה. לצד זאת אזכיר כי החלטה
 20 זו נתקפה בעתירה הקודמת שלא הוכרעה לגופה, תוך שנשמרו לצדדים טענותיהם. מכל
 21 מקום, בהחלטת משרד החינוך נכתב כי **"לפנים משורת הדין"** תכניתו של הפורום לא
 22 תיפסל על הסף מחמת עצם העובדה שהיא נפסלה במסלול הירוק, אם כי לגופו של עניין
 23 הדגיש משרד החינוך כי ההחלטה הנוכחית נסמכת גם על המסמכים שהוגשו במסגרת
 24 המסלול המכרזי.

25 סעיף 4 לחוזר עוסק באופן בחירת התכניות על ידי בתי הספר. הוא נותן משקל רב בהקשר
 26 זה לשיקול דעתם של מנהלי בתי הספר והצוות החינוכי של בית הספר. כך, בסעיף 4.3 לחוזר
 27 נאמר כי:

28
 29 **"המאגר מבוסס על חכמת המשתמשים – מנהלים ואנשי הצוות החינוכי –
 30 ובכך כוחו. מתן חוות דעת על כל תכנית הפועלת במוסד החינוך ייצור מאגר
 31 מידע מעודכן ומהימן שיסייע בבחירה מושכלת ורלוונטית של תכניות
 32 ומענים. בנוסף, מידע זה יאפשר למשרד לשקול הסרה של תכניות ומענים
 33 שסיפקו שירותים באופן לקוי או שפעלו בניגוד לכללים ולנהלים שקבע
 34 משרד החינוך"**.

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1

2 אכן דברים כדורבנות, המשתלבים היטב במגמה להעניק גמישות פדגוגית ניהולית לבתי
3 הספר, זאת מתוך הכרה בשיקול דעתם וחכמתם של המנהלים והצוות החינוכי, המכירים
4 טוב מכולם את אוכלוסיית בית ספרם, ואת התאמת התוכניות השונות למאפיינים
5 המייחדים אותה ואת בית ספרם.

6

7 19. חוזר השיח החינוכי, כמתואר במבוא לו, מהווה חלק מיישום התכנית הלאומית ללמידה
8 משמעותית. תכנית זו: "חותרת למצוינות ערכית וחברתית ולכינונה של חברת מופת
9 בישראל", מתוך הכרה כי:

10

11 "לשם כך על מערכת החינוך לחזק את המעורבות של התלמידים בסוגיות
12 מוסריות וחברתיות ולעודד שיח חינוכי על נושאים שנויים במחלוקת,
13 ובכלל זה נושאים פוליטיים ואקטואליים, באמצעות דיון פתוח הוגן ומכבד.
14 שיח שבו תלמידים יכולים להביע את דעתם, לחשוב ולהתלבט הוא מאבני
15 היסוד של הלמידה המשמעותית: ערך ללומד ולחברה, מעורבות הלומד
16 ורלוונטיות ללומד... כל זאת בתנאי ששיח זה אינו קורא להסתה, לגזענות,
17 לאלימות או להדרה של קבוצות שונות בחברה הישראלית או לדה
18 לגיטימציה של המוסדות הממלכתיים של המדינה".
19 (מתוך המבוא לחוזר שכותרתו "תמצית ההוראה").

20

21 הכלל הוא, אם כן, שיש ויש לקיים בבתי הספר שיח חינוכי בנושאים שנויים במחלוקת,
22 והחריג הוא שיש למנוע שיח הגולש להסתה, גזענות, אלימות או הדרה. העיקרון המנחה
23 אשר עומד בבסיס החוזר הוא כי:

24

25 "יש לעודד את המורים לדון עם התלמידים בביטוי עמדות שהן לגיטימיות
26 מבחינה משפטית וחברתית במדינה, ובה בעת לעמוד נגד ביטוי של עמדות
27 בלתי חוקיות, ביניהן כאלו המטיפות לאלימות או לגזענות. חשוב שהמורה
28 בכיתה יעלה לדיון שאלות שעל סדר היום הציבורי ויעורר בכיתה שיחה
29 בנושאים שנויים במחלוקת. עידוד שיח מהסוג הזה הוא חלק מהחינוך
30 למעורבות אזרחית-חברתית, והוא מדרבן ללקיחת אחריות של הפרט
31 בחברה, שיח כזה מעודד תלמידים לפתיחות, לסובלנות, לדיאלוג ולחשיבה
32 מעמיקה, שהם ממטרות החינוך הממלכתי".
33 (שם, שם).

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34

בתוך כך, כלשון המבוא לחוזר:

"החוזר מחדד את המחויבות של הדוברים – מורים וגופים חיצוניים – בפני תלמידים לעצם קיומה של מדינת ישראל ולחוק החינוך הממלכתי, ומדגיש את האיסור לפגוע בלגיטימיות של מדינת ישראל ומוסדותיה הממלכתיים, ויחד עם זאת אפשר לבקר את המדינה בתנאי שהשיח נעשה בגבולות הסייגים שצוינו לעיל. כמו כן החוזר מדגיש כי לא תותר כניסתם של גורמים חיצוניים ודוברים חיצוניים שיש בפעילות, בין היתר, לעודד גזענות, אפליה, הסתה, קריאה לאלימות, תעמולה מפלגתית... ושיח הפוגע בלגיטימיות של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. כמו כן, לא תותר כניסתם של דוברים שעברו עבירה שיש עמה קלון או של גוף הפועל בניגוד לחוקי מדינת ישראל או של גוף שיש בפעילותו לערער על עצם הלגיטימיות של גופים ממלכתיים (כגון צבא הגנה לישראל ובתי המשפט)".

(שם, שם).

לשון אחר, חוזר השיח החינוכי איננו תומך בגישה הדוגלת בהתחמקות מדיון בנושאים שנויים במחלוקת. הוא איננו דוגל בגישה לפיה יש "לטאטא מתחת לשטיח" נושאים כאלו. להיפך, הוא מעודד שיח בנושאים אלו מתוך הכרה בכך שזו הדרך לקידום חברה חושבת, בריאה וחסונה, זאת תוך מתן אמון במנהלי ומורי בתי הספר שידעו לעמוד באופן נחרץ כנגד עמדות בלתי חוקיות שעלולות, מטבע הדברים, להישמע במסגרת שיח פתוח בין בני נוער, ותוך מתן אמון בכך שהמורים ישכילו למלא את תפקידם כמחנכים וינחילו לתלמידיהם את חכמת ההבחנה בין עמדות חוקיות ולגיטימיות גם אם שנויות במחלוקת, לכאלו שאינן חוקיות ואינן לגיטימיות. כעולה מהמצוטט, משרד החינוך גם עומד בחוזר על ההבחנה הראויה בין "ביקורת" לגיטימית על גופי המדינה, לבין ערעור על עצם הלגיטימיות של גופים ממלכתיים.

בגוף החוזר מודגשת החובה לנהל את השיח האמור מתוך מחויבות לחוקי המדינה ולמטרות החינוך הממלכתי, ומבלי לגלוש לתעמולה מפלגתית. בהקשר זה החוזר מדגיש בסעיף 1.2 שבו כי: "יש להבחין בין חינוך לתודעה ולמעורבות פוליטית-חברתית ואזרחית, שהוא מותר ואף רצוי, לבין הטפה לתפיסה פוליטית-מפלגתית מסוימת, שהוא פסול ואסור על פי החוק".

משרד החינוך ער למורכבות הכרוכה בעידוד שיח בנושאים השנויים במחלוקת, אך הוא לא נרתע ממנה. כך, בסעיף 1.2 לחוזר נקבע כי:

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1
2
3
4
5
6
7
8
9

"קיים מתח מובנה בין חינוך אידיאולוגי, או חינוך להשקפת עולם או לערכים מסוימים, לבין חינוך לביקורתיות. מתח זה בה לידי ביטוי לעיתים גם במערכת החינוך בישראל. בתוך המתח הזה מצופה מהמורים לחשוף את תלמידיהם לסוגיות הנמצאות על סדר היום הציבורי ולהציג ולהבין את הדעות השונות לגבי סוגיות אלו ואת הנימוקים לכל אחת מהן, וזאת במטרה לאפשר לתלמידים לנהל שיח ביקורתי ולגבש את זהותם ואת עמדתם האישית באופן מבוסס, מתוך היכרות עם מגוון רחב של דעות".

10 בסעיף 1.4 לחוזר אף מוסבר כי הוראות החוזר מאמצות ונותנות תוקף ותמיכה לדברים
11 שנכתבו בדו"ח קרמניצר (להיות אזרחים, משרד החינוך, התשנ"ו-1996) לפיהם:

12
13
14
15
16
17
18
19
20

"לא ניתן לחנך חינוך ממשי לאזרחות ללא עיסוק אינטנסיבי שוטף באקטואלי ובשנוי במחלוקת. ראוי להבהיר כי מותר למורה לנקוט עמדה בנושא שנוי במחלוקת, ובלבד שאין הוא מקנה לעמדתו מעמד של עמדה מחייבת... המתודה החינוכית צריכה להתאפיין בגיוון הדרכים והשיטות, שתכליתן להפעיל את הלומד ולסייע בידיו לעצב את עצמו כאזרח פעיל, ליצור מרחב של אופציות שונות לבחירה של התלמיד ולעודד יוזמה ויצירתיות של הלומדים... המתודה החינוכית צריכה להיות הולמת את תפיסת העולם הדמוקרטית ולממש אותה..."

21
22
23

בהמשך לדברים כלליים אלו, החוזר כולל גם הנחיות יישומיות יותר, אליהן נתייחס בהמשך הדברים ככל שיעלה הצורך בכך.

24
25

20. התשתית הנורמטיבית – סיכום

26
27
28
29
30
31
32
33

העולה מהמקובץ הוא, שמשרד החינוך מוסמך שלא לאשר הכללתה של תכנית במאגר גפ"ן, בין אם משום שהיא סותרת את מטרות החינוך הממלכתי, בין אם מטעמים פדגוגיים ומינהליים. בכל הנוגע לפסילתה של תכנית הסותרת את מטרות החינוך הממלכתי חולשת ממעל אמת המידה הקבועה בסעיף 2(ב) לחוק חינוך ממלכתי, הקובעת כי מניעת פעילות של גוף במוסד חינוכי ממלכתי בשל סתירה בין פעילותו לבין מטרות החינוך הממלכתי תיעשה במקרים שפעילותו עומדת בסתירה "חמורה ומשמעותית" למטרות החינוך הממלכתי. אכן שר החינוך לא קבע כללים לעניין יישומו של סעיף 2(ב) כנדרש לפי הסעיף, ברם אינני סבור כי בנסיבות העניין שכאן יש בכך כדי לשלול את סמכותו של משרד החינוך

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 למנוע פעילות כאמור, כיוון שניתן להפעיל את הוראת סעיף 2(ב) גם ללא קביעת כללים
2 (ראו – י' דותן **ביקורת שיפוטית על שיקול דעת מינהלי** כרך א' עמ' 577-581 (2022)). אשר
3 לסמכות לקבוע כי תכנית לא תיכלל במאגר גפן מסיבות פדגוגיות או מינהליות, זו מעוגנת
4 בתקנה 2 לתקנות סדרי הפיקוח. סמכות זו יש להפעיל בהתאם לעקרונות שמתווים חוזרי
5 המנכ"ל, במיוחד חוזר השיח החינוכי.
6

21. המחלוקת העיקרית ומהלך הדיון

7 מן האמור לעיל עולה, כי המחלוקת בין הצדדים נוגעת בעיקרה לצד היישומי של הדברים
8 – האם יש תשתית לקבוע כי תכניתו של הפורום מנוגדת למטרת החינוך הממלכתי שעניינה
9 לחנך לשירות משמעותי בצה"ל (ס' 2(א)(12) לחוק חינוך ממלכתי), והאם נפלו בתכניתו של
10 הפורום פגמים פדגוגיים שמחייבים את הוצאתה מהמאגר. לשם בחינת שאלות אלו נעמוד
11 תחילה על פרטי תכניתו של הפורום, לאחר מכן נעמוד על התשתית שביסוד החלטת משרד
12 החינוך, ובהמשך לכך נברר האם על בסיס התשתית האמורה יש לקבוע כי נפל פגם
13 בהחלטת משרד החינוך לפיה התכנית סותרת את מטרת החינוך הממלכתי שעניינה החינוך
14 לשירות משמעותי בצה"ל, ובקביעה לפיה מטעמים פדגוגיים אין לאפשר את הפעלת
15 התוכנית במוסדות החינוך הממלכתי.
16

22. תכניתו של הפורום

17
18 התכנית שהגיש הפורום לקראת שנת הלימודים תשפ"ו צורפה כנספח ע/25 לעתירה.
19 התכנית הוגשה במסגרת המסלול הכחול, ולכן היא לא הוגשה במסגרת "סל" או "תת סל"
20 כלשהם. כותרתה של התוכנית "תכנית מפגשי דיאלוג – מכאב לתקווה". כותרת זו שונה
21 מכותרת התכנית שהגיש הפורום בעבר במסגרת המסלול המכרזי-הירוק, ברם מבחינת
22 מהות הדברים אין הבדל של ממש בין התכניות. להלן אביא את תיאור התכנית כפי שהוא
23 מופיע במסמך שהגיש הפורום למשרד החינוך. התוכנית מיועדת לתלמידי תיכון. היא
24 כוללת מפגש חד פעמי בן 90 דקות בין חברי פורום המשפחות השכולות – חברי ישראלים
25 חבר פלסטיני או חברים ישראלים בלבד, זאת בהתאם לנסיבות. במפגש משתפים חברי
26 הפורום את התלמידים בסיפורם האישי בדגש על הבחירה שעשו בדיאלוג ופיוס. המפגש
27 מתנהל בדרך של שיחה פתוחה בה מוזמנים התלמידים להביע מגוון דעות ולשאול שאלות.
28 ככל שבית הספר מעוניין בכך, אזי קודם למפגש עם התלמידים מקיים הפורום מפגש הכנה
29 עם הצוות החינוכי. תכניתו של הפורום מבוססת על התפיסה לפיה הכרת האחר היא
30 המפתח לקידום הבנה והידברות בין בני אדם משני הצדדים, ולקידום תהליך של הבנה,
31 שלום ופיוס בין העמים. המפגש מדגיש בפני התלמידים מהו הכאב הנורא הכרוך בסכסוך
32 אלים ומתמשך, ומאיר את האפשרות לבחור בדרך פעולה אחרת, דרך של דיאלוג ופיוס. עד
33

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 כאן לשון המסמך. על פני הדברים, אין בתכנית כפי שתוארה לעיל דבר המנוגד למטרות
2 החינוך הממלכתי בכלל, ולמטרה שעניינה חינוך לשירות משמעותי בצה"ל בפרט. אמנם
3 התכנית מבטאת עמדה מובהקת בדבר הדרך של פיוס ודיאלוג כפתרון אפשרי לסכסוך
4 הישראלי פלסטיני, עמדה שיש רבים החולקים עליה, אולם עמדה זו לא חורגת מהכללים
5 שנקבעו בחוזר השיח החינוכי. היא איננה קוראת "להסתה, לגזענות, לאלימות, או להדרה
6 של קבוצות שונות בחברה הישראלית או לדה לגיטימציה של המוסדות הממלכתיים של
7 המדינה", כלשון החוזר. התכנית איננה כוללת עמדות בלתי חוקיות. התכנית גם לא כוללת
8 שיח שיכול להיחשב כ"תעמולה מפלגתית". ואכן, עיון בהחלטת משרד החינוך מעלה כי
9 הנימוקים לפסילת התכנית התבססו בעיקרם לא על תיאור התכנית שהובא לעיל, אלא על:
10 "בחינה חוזרת ומעמיקה של התכנית, בין היתר בהסתמך על המסמכים וממצאי הבקורות
11 שהוגשו בעניינה של התוכנית בהליך המכרזי שהתקיים בעניינה" (ס' 10 להחלטה). נפנה
12 אפוא, לבחון את הממצאים שעמדו לנגד עיני משרד החינוך עת נתן את החלטתו. נזכיר כי
13 בנוסף לתכנית הגיש הפורום גם את מסמך ההבהרות, וגם למסמך זה אתייחס בהמשך
14 הדברים.

23. דו"חות הבקרה

17 בפסק הדין שניתן בעתירה הראשונה עמדתי על כך שבטרם נפסלה אז התכנית שהגיש
18 הפורום לקראת שנת הלימודים תשפ"ד, לא נעשתה בדיקה ראויה של הטענות שנטענו נגד
19 הפורום ונגד תכניתו. עמדתי בין היתר על כך שמן הראוי היה לבדוק מדגמית את האופן בו
20 מיושמת התוכנית בפועל בבתי הספר, וכן לקבל משובים ממנהלים ומורים על אופן יישום
21 התכנית (ס' 20, 24-25 לפסק הדין). פסק הדין ניתן ביום 22.4.24, דהיינו כחודשיים לפני
22 תום שנת הלימודים. לפורום נותר אפוא זמן מצומצם להפעלת התכנית בשנת הלימודים
23 תשפ"ד, וכפועל יוצא מכך למשרד החינוך נותר פרק זמן קצר ביותר לצורך בקרה על אופן
24 יישום התכנית. העתירה השנייה, שעסקה בשנת הלימודים תשפ"ה, הוגשה בחודש
25 ספטמבר 2024 ולא ניתן בה צו ביניים. במצב דברים זה, ולנוכח אופן השתלשלות ההליכים
26 בעתירה השנייה, תכניתו של הפורום כלל לא הופעלה בבתי הספר בשנת הלימודים תשפ"ה.
27 העתירה שלפני עוסקת בשנת הלימודים תשפ"ו, שגם במהלכה לא יושמה התכנית בבתי
28 הספר. יוצא אפוא שאת מסקנותיו לגבי אופן יישום התכנית יכול משרד החינוך לבסס על
29 בקורות שבוצעו במשך חודשיים בלבד, אשר הניבו בסך הכול שישה דו"חות בקרה (ראו
30 סיכום דו"חות הבקרה במסמך שערך מנהל אגף הבקרה במשרד החינוך מר משה טשנדי –
31 עמ' 135 לנספחי העתירה). במצב דברים זה היקף המידע שנאסף לגבי אופן יישום התכנית
32 הלכה למעשה, מצומצם ולא עדכני. בנוסף אציין, כי בהחלטת משרד החינוך לא נזכרים כל
33 ששת דו"חות הבקרה, אלא נזכרים ארבעה דו"חות בקרה בלבד, שאחד מהם לא בא

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 בביקורת על התכנית אלא נכללה בו הערה לפיה השיח שנוהל במסגרת התכנית יצר תגובות
2 אמוציונאליות אצל התלמידים (ס' 15ג) להחלטה). ההחלטה גם איננה מאזכרת מהלך
3 סדור של משוב בו נקט משרד החינוך בתקופה הקצרה שבה הופעלה התוכנית. מהלך כזה
4 התבקש בעקבות פסק הדין שניתן בעתירה הראשונה, והוא מתבקש לנוכח העובדה
5 שהתכנית שהגיש הפורום לשנת הלימודים תשפ"ו איננה מגלה על פניה פגמים המצדיקים
6 את פסילתה מראש. הוא מוצדק ביתר שאת לנוכח העובדה שעד לפסילתה הופעלה התכנית
7 במשך שנים לא מעטות בבתי ספר שונים בלא שמשרד החינוך התנגד לכך. בהמשך אעמוד
8 על כך שגם לגוף העניין הדברים שנכתבו בדו"חות הבקרה המעטים לא יכול להצדיק את
9 החלטת משרד החינוך.

10

11 **24. מסמך ההבהרות**

12 חלק ניכר מהחלטת משרד החינוך מבוסס על ניתוח מסמך ההבהרות שהגיש הפורום
13 במסגרת העתירה השנייה (נספח ע/18 לעתירה). נזכיר, מדובר במסמך שהגיש הפורום
14 בתגובה לעמדת משרד החינוך אז, לפיה בהתקיים 4 תנאים ניתן יהיה לשקול את הכללת
15 התוכנית במאגר גפ"ן. במסמך ההבהרות הציג הפורום את הסילבוס המפורט של התכנית,
16 אשר בנוי על "סיפורי השכול" שמהווים את הבסיס לשיח הפתוח עם התלמידים. בהחלטתו
17 קבע משרד החינוך כי מסיפורים אלו נובעים קשיים הנוגעים למטרות התוכנית ואופייה
18 (ס' 11 ואילך להחלטה), וקשיים הנוגעים לתכני התוכנית (ס' 16 ואילך). על קשיים אלה
19 ביסס משרד החינוך את החלטתו לפיה התוכנית סותרת את מטרות החינוך הממלכתי
20 וסובלת מפגמים פדגוגיים. להלן אבחן האם אכן לוקה תכניתו של הפורום בקשיים
21 המלמדים על סתירה בינה לבין מטרות החינוך הממלכתי, והאם היא סובלת מפגמים
22 פדגוגיים המצדיקים את פסילתה.

23

24 **25. האם התכנית סותרת את מטרות החינוך הממלכתי**

25 עיון בציטוטים המובאים בהחלטה מלמד על כך שלא ניתן לבסס עליהם מסקנה לפיה
26 התוכנית סותרת את מטרות החינוך הממלכתי.
27 בהחלטה נקבע כי תכנית הפורום משווה:

28

29 "את הנרטיב של השכול הפלסטיני לשכול היהודי: העיקרון המעשי העומד
30 בבסיס התכנית הוא קיום שיח בין חברי הפורום, ישראלים ופלסטיניים,
31 הממוקד בכאב האנושי שבשכול ומתקיים סביבו. גישה זו מניחה שוויון
32 מהותי בין השכול הישראלי לשכול הפלסטיני, שעל בסיסו מתנהל הדיאלוג
33 בין הצדדים... הגישה המוזכרת לעיל יוצרת השוואה בין חללי מערכות

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 **ישראל ונפגעי פעולות איבה, ובכלל זה נרצחי פעולות הטרור ביום 7**
2 **באוקטובר 2023, ובין מי שנפגע או נהרג בשוגג בידי חיילי צה"ל או באירוע**
3 **החשוד כנעשה "טרור יהודי" (וטרם הוכרע עניינו בבית המשפט)"**
4 **(ס' 13-14 להחלטה).**

6 עיינתי בציטוטים המובאים בסעיף 13 להחלטה כתמיכה לקביעה זו, ולא מצאתי בהם את
7 ההשוואה האמורה. אכן, כאמור בהחלטה, הציטוטים המובאים בה מבטאים גישה לפיה
8 מוקד השיח הוא בכאב הנובע מהשכול כבסיס ליצירת דיאלוג. סיפורי השכול אינם
9 מתמקדים בסיבה לשכול, וממילא גם לא משווים רצח של ישראלים חפים מפשע להרג של
10 מחבלים או אפילו לפגיעה בשוגג בפלסטינים בידי חיילי צה"ל. סיפורי השכול המלאים
11 הובאו במסגרת מסמך ההבהרות הנ"ל והציטוטים מהם הובאו בגוף ההחלטה. מפאת קוצר
12 היריעה לא אתייחס לכל הציטוטים ששימשו בסיס להחלטה אלא רק לחלקם. ויודגש, כל
13 שייאמר להלן לגבי הציטוטים איננו בבחינת נקיטת עמדה התומכת או שוללת תוכנו של
14 איזה מהם. אין זה מתפקידו של בית המשפט להביע עמדה כזו. תפקידו של בית המשפט,
15 ובכך יתרכזו הדברים, הוא לבחון את החלטת משרד החינוך אל מול אמות המידה
16 הנורמטיביות העולות מהדין וחוזרי מנכ"ל משרד החינוך, ולקבוע האם כאמור בהחלטה
17 קיימת סתירה בין התכנית לבין מטרות החינוך הממלכתי, והאם תכני התכנית מעוררים
18 קשיים מבחינה פדגוגית.

20 26. בציטוט הראשון שמובא בסעיף 13 להחלטה נאמר כי: **"בסופו של דבר כאשר רואים את**
21 **האנושי, מבינים שכאב של אמא ואבא הוא תמיד אותו כאב. אובדן של אח או אחות הוא**
22 **תמיד אותו אובדן שמלווה לתוך החיים ולדורות הבאים".** ציטוט זה מדגיש את כאב
23 השכול. הוא לא עוסק כלל בסיבה לשכול, ובוודאי שלא משווה רצח של חפים מפשע להרגה
24 מוצדקת של מחבלים.
25 בציטוט השני המובא בסעיף 13 להחלטה נאמר כך:

27 **"אז גם הקשבתי לסיפורי השכול של הצד השני. זה לא היה לי פשוט. לא**
28 **רק כי אלו סיפורים כואבים, אלא גם שהפוגע בסיפורים הללו היו בני העם**
29 **שלי. גם אם בשוגג, גם אם תוך כדי לחימה, זה עדיין לא קל. חברי הפורום**
30 **הפלסטיני הביאו את הכאב שלהם, לאו דווקא האשמה של הצד השני. כך**
31 **יכולתי להרגיש שכאב הוא כאב ושאר אחד, לא משנה מאיפה הוא ולמה**
32 **הוא, לא צריך לחוות אובדן שכזה".**

33

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 25-12-17025 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 ציטוט זה מובא מתוך סיפור השכול של ניר אורן שאמו זהבה ז"ל, "שכולם קראו לה
2 גולדה" (עמ' 48 למסמך ההבהרות), נרצחה בשנת 1995 בפיגוע התאבדות בתל אביב. ניר
3 אורן, שאביו היה קצין בצה"ל ונלחם במלחמת יום הכיפורים, ושהוא עצמו שירת בנח"ל
4 המוצנח, לא משווה בסיפור השכול שלו בין רצח אמו החפה מכל פשע לבין הרג של מחבלים
5 על ידי חיילי צה"ל. סיפורו מתמקד בבחירתו ובבחירת משפחתו שלא לבקש נקמה בגין רצח
6 אמו אלא: "לפעול למען עצירת השכול והאלימות בשני הצדדים" (עמ' 49 למסמך
7 ההבהרות). הציטוט מדבריו של ניר אורן אשר הובא בהחלטה לא מבטא בשום אופן
8 השוואה של שכול לשכול, אלא להיפך. עולה ממנו בבירור כי ניר אורן התקשה לקבל את
9 "הנרטיב הפלסטיני" כשזה הוצג בפניו במסגרת הפורום, אך כיוון שלדבריו חברי הפורום
10 הפלסטיני לא הביעו בדבריהם "האשמה של הצד השני" בסופו של דבר הוא חש: "שכאב
11 הוא כאב, ושאיף אחד, לא משנה מאיפה הוא ולמה הוא, לא צריך לחוות אובדן שכוה".
12 בהחלטה מובא גם ציטוט מתוך דו"ח בקרה מיום 13.6.26 שנערך בעקבות מפגש שהתקיים
13 בבית הספר הניסויי בירושלים עם חבר הפורום בשם איתי, במהלכו אמר איתי, כך לפי
14 המצוטט בדו"ח, כי: "כמו ששומעים כאן סיפורים קשים, שומעים גם סיפורים קשים
15 על פלסטינים. למשל, יעקב, שנסע עם אשתו באוטו וזרקו עליהם אבנים ואשתו נהרגה.
16 אביר הייתה ילדה שהלכה בבוקר לבית הספר ולא הגיעה אליו". לכך הוסיף מחבר דו"ח
17 הבקרה כי: "טענתו (הכוונה לטענת איתי – א.ר.), כדי שהדברים לא יקרו צריך לשתף
18 פעולה". גם בדברים אלו אין משום השוואת שכול לשכול, אלא הדגשת כאב השכול כבסיס
19 משותף להידברות.
20 יושם אל לב, כי הציטוטים האמורים הובאו מתוך סיפורי שכול של ישראלים ולא של
21 פלסטינים חברי הפורום, שדווקא לגבי סיפוריהם לא נקבע בהחלטה שקיימת בהם השוואה
22 בין רצח חפים מפשע להרג מוצדק של מחבלים.
23
24 27. פשיטא, שגישתו של הפורום וחבריו היא גישה שניתן לחלוק עליה ויש רבים החולקים
25 עליה, כפי שעולה, למשל, מעמדת המשפחות השכולות שבקשו להצטרף להליך כמשיבות.
26 בצד זאת, יש גם התומכים בגישת הפורום, כעולה למשל ממכתב של משפחות שכולות
27 מארגון "במותם ציוו לנו דמוקרטיה" (נספח 8/ע לעתירה), וממכתב עליו חתמו 129 מנהלות
28 ומנהלי בתי ספר התומכים בהשארת תכניתו של הפורום במאגר. "אלו ואלו דברי אלוהים
29 חיים" (תלמוד בבלי עירובין דף י"ג ע"ב), וכדבריו של בית המשפט העליון שהובאו בפסק
30 דיני בעתירה הראשונה:
31
32 "תשעים ותשע דרכים להנצחה. תשעים ותשע דרכים לבטא את השכול.
33 כאן מונחת הליבה של חופש הביטוי, של האוטונומיה האישית, זו
34 המעניקה לכל אדם את האפשרות לכתוב ולעצב את סיפור חייו על פי דרכו-

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 25-12-17025 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 שלו. בסיפור החיים של כל משפחה שכולה יש צער, כאב וגעגוע אין קץ
2 ליקירה"

3 (בג"ץ 3052/19 לוחמים לשלום נ' שר הביטחון (6.5.19)).

4
5 עצם העובדה שהדברים שנויים במחלוקת לא מצדיקה, כשלעצמה, את פסילת תכניתו של
6 הפורום, לאחר שלא נמצא בסיס לקביעה כי התכנית משווה בין רצח חפים מפשע להרג של
7 מחבלים.

8
9 28. האם לוקה התכנית בפגמים פדגוגיים ואחרים המצדיקים את פסילתה?

10 בסעיפים 17-19 להחלטה נקבע כי פסילת תכנית הפורום נסמכת גם על קשיים הנובעים
11 מתוכן התכנית, באשר היא כוללת "ביטויים המעבירים נרטיב פלסטיני המנוגד לנרטיב
12 הממלכתי ישראלי" (ס' 17 להחלטה); היא מציגה את צה"ל "כצבא לא מוסרי הפוגע
13 בחפים מפשע" (ס' 18 להחלטה); והיא עושה "שימוש במונח כיבוש" (ס' 19 להחלטה).
14 עיון בציטוטים המובאים בהחלטה לביסוס הקביעות האמורות מעלה כי אין בהם את
15 שמצא בהם משרד החינוך.

16
17 29. הציטוט הראשון, המובא בסעיף 17 להחלטה כדוגמה ל"העברת הנרטיב הפלסטיני", הוא
18 ציטוט הלקוח מסיפור שכול של יובל רוט, דור שני לשואה מצד אביו, ודור שביעי בארץ
19 מצד אמו, חייל בצה"ל, אשר דודו נהרג במלחמת השחרור, ובן דודה של אמו נהרג גם הוא
20 במלחמת השחרור באחד מהקרבות על הקסטל. אחיו של יובל רוט – אודי ז"ל – נרצח על
21 ידי מחבלי חמאס בשנת 1993. את סיפור השכול שלו פותח יובל רוט בהדגשה לפיה:
22 "במפגש אנחנו לא באים לשנות דעתו של אף אחד. אנחנו כן באים להראות זווית אחרת,
23 ולהציע אפשרות אחרת לגבי הסכסוך הישראלי פלסטיני. אתם אנשים אינטליגנטים, וכל
24 אחד ייקח את הדברים למקום שמתאים לו. אם בעקבותיו תמשיכו לחקור ולשוחח עם
25 חברים, משפחה, אז הישגנו את מטרת המפגש" (עמ' 23 למסמך ההבהרות). בהמשך לכך,
26 בגוף סיפור השכול שלו מתאר יובל, כאמור בציטוט המובא בהחלטה, את שירותו כחייל
27 מילואים בגינין באינתיפאדה הראשונה. לדבריו:

28
29 "האינתיפאדה, למי שלא יודע, הייתה התקוממות של העם הפלסטיני נגד
30 הדיכוי, נגד הכיבוש, והיא תפסה אותנו (את ישראל) בהפתעה מוחלטת.
31 חשבו שאלו התפרעויות מקומיות, קצת כוח וזה יעבור... אני במילואים
32 האלה, למדתי שיעור חשוב עבורי על המשמעות של כוח. אם עד אז חשבתי

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 25-12-17025 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 **שכוח זה צבא חזק, מטוסים טנקים וכו', הבנתי שהרצון של עם לחופש זה**
2 **נוח הרבה יותר חזק מכל צבא, הכי משוכלל בעולם...".**

3
4 בהמשך דבריו מתאר יובל רוט את תסכולו מהמשימות שהוטלו עליו: **"עסקנו בעיקר**
5 **ברדיפה אחרי דגלים פלסטיניים שצצו בכל מקום...".** דברים אלו כשהם נשמעים מפי
6 ישראלי שאין טענה כי לא ביצע את המשימות שהוטלו עליו במסגרת שירותו הצבאי, לא
7 יכולים להיחשב כ**"העברה"** – לשון ההחלטה – או בלשון אחרת **"הנחלה"**, של הנרטיב
8 הפלסטיני. לכל היותר מדובר בעמדה שנויה במחלוקת שמביע מספר הסיפור הישראלי על
9 הסכסוך הישראלי פלסטיני. במיוחד אמורים הדברים בשים לב לפתיח של הסיפור שהובא
10 לעיל, המדגיש כי הסיפור נועד לעורר שיח וחשיבה עצמית וביקורתית של משתתפי המפגש.
11 הנה כי כן, הדובר מתמקד בסיפורו בתובנותיו ומסקנותיו על רקע שירותו הצבאי והשכול
12 שחווה, תוך הבהרה כי הוא לא מצפה שהמאזין לסיפור יאמץ מניה וביה את דבריו, אלא
13 שיחשוב עליהם. אין בדברים אלו משום **"העברה של נרטיב פלסטיני"**, ומכל מקום אף אם
14 ניתן היה לראות בכך העברה כאמור, ואינני קובע כך, אזי הדבר היה יכול להצדיק לכל
15 היותר את גריעת סיפורו של יובל רוט מהתכנית ולא להביא לפסילתה המוחלטת.

16
17 30. בהחלטה מובא ציטוט נוסף, מתוך סיפורו של חבר פורום פלסטיני מוחמד אלבאו, תושב
18 חלחול, אשר מספר כי אחיו פיראס: **"נורה למוות על ידי החייל במחסום. לא הייתה לכך**
19 **כל סיבה, כל מה שהיה לפיראס ביד היה תעודת הזהות שלו"** (עמ' 36 למסמך ההבהרות).
20 אלבאו גם מתאר בסיפורו כי הוא עצמו נפגע בהיותו ילד בן 9 מכדורי גומי שירו חיילי צה"ל,
21 זאת לדבריו על לא עוול בכפו. לדברי אלבאו לאחר שאחיו נורה משפחתו ביררה מדוע ירו
22 בו, ולדבריו: **"הדבר היחיד שגילינו מהצד הישראלי הוא שהחייל ירה בטעות"**. עד כאן
23 עיקרי הדברים כפי שהובאו בהחלטה. ואולם, עיון בסיפורו המלא של אלבאו במסמך
24 ההבהרות, מלמד כי בהמשך הסיפור מתאר אלבאו כיצד חשב ותכנן לנקום את מות אחיו,
25 אלא שאז: **"שאלתי את עצמי אם אנקום ואהרוג ישראלים, האם זה יחזיר לי את אחי?**
26 **התשובה הייתה כמובן לא"** (עמ' 36 למסמך ההבהרות). בהמשך לכך מספר אלבאו כיצד
27 הצטרף אביו לפורום המשפחות השכולות, כיצד הוא עצמו כעס על אביו בשל כך ולא דיבר
28 עמו במשך שנה, וכיצד לבסוף מקץ ארבע שנים השתתף הוא עצמו במפגש של הפורום, שם
29 שמע את סיפורה של אם שכולה ישראלית והרגיש כי: **"עלי להיות חלק מהפורום הזה"**,
30 ובעקבות כך הוא החל לערוך מפגשי שיח עם תלמידים ישראלים: **"ולדבר עם תלמידים על**
31 **החשיבות שבהכרת האחר"**, ועל חשיבות הדיאלוג בין שני הצדדים. אכן הסיפור מסופר
32 מזווית ראייה של פלסטיני, ברם הדגש בו איננו על **"העברה של נרטיב פלסטיני"**, אלא על
33 החשיבות של קיום דיאלוג. על כן גם סיפור זה לא יכול להוות בסיס להחלטה בדבר פסילת
34 תכניתו של הפורום.

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 25-12-17025 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

- 1
2 31. ולבסוף, בהקשר של "העברת הנרטיב הפלסטיני" מובא בהחלטה ציטוט מתוך דו"ח בקרה
3 שנערך לגבי מפגש שיח שהתקיים בבית הספר הניסויי בירושלים ביום 13.6.24. בציטוט
4 מובאים דברים שאמר חבר הפורום איתי, לפיהם הפלסטינים החברים בפורום מתארים:
5 "מה זה להיות פלסטיני מנקודת המבט שלהם. הם מתארים חיים לא חופשיים. הרגשה
6 שלהם שכל צעד בחיים שלהם נשלט על ידי מישהו אחר שיש לו כוח ונסק ולהם אין".
7 לכך הוסיף עורך דו"ח הבקרה כי להבנתו המסר שהועבר לתלמידים הוא זה: "הכותרת –
8 שני צדדים לסיפור. כי אנחנו כישראלים משוכנעים בדרך שלנו. וקשה לשמוע את
9 הדברים הקשים. אבל זה חשוב כי זה מה שעומד בבסיס של הבנה שלטובת כלנו צריך
10 להגיע לאיזשהו הסדר ופתרון...". אין בהתרשמות זו של עורך הדו"ח כדי ללמד על ניסיון
11 של הדובר "להעביר נרטיב פלסטיני". הדגש בדבריו של איתי ממוקד בטענה שחשוב לשמוע
12 את ה"צד האחר בסיפור" כדי "להגיע לאיזשהו הסדר". על כן גם דו"ח זה לא יכול לשמש
13 בסיס של ממש להחלטה.
14
15 32. בסעיף 18 להחלטה מובאים ציטוטים בהם, כך לפי ההחלטה, מוצג צה"ל כצבא לא מוסרי.
16 עיון בציטוטים האמורים מלמד שאין בהם כדי לתמוך בקביעה זו, אלא יש בהם לכל היותר
17 טענה לפיה במסגרת הסכסוך הישראלי פלסטיני נהרגים גם חפים מפשע. ודוק, אין
18 בציטוטים טענה לפיה צה"ל הוא צבא לא מוסרי במובן זה שהוא גורם בכוונה למות חפים
19 מפשע, או שהוא לא עושה את הנדרש כדי למנוע פגיעה בחפים מפשע. אדגים את הדברים.
20 בהחלטה מובא ציטוט מסיפורו של יובל רוט הנ"ל, לפיו: "ילד פלסטיני שהניף את דגל
21 פלסטין הסתכן בישיבה בכלא הישראלי, בפגיעה בגופו, ובמקרה הגרוע ביותר באיבוד
22 חייו. הרגשתי שחיילי צה"ל הם גם קורבנות של הנסיבות כמו הקורבנות שלהם" (עמ' 23
23 למסמך ההבהרות). אין בציטוט זה משום קביעה שצה"ל הוא צבא לא מוסרי. מדובר לכל
24 היותר בציטוט המבטא עמדה, שניתן לחלוק עליה כמובן, לפיה לדעת הדובר לא הייתה
25 תוחלת בפעולות צה"ל במהלך האינתיפאדה הראשונה.
26 ציטוט נוסף המובא בהקשר זה בהחלטה, הוא הציטוט שהובא לעיל מתוך סיפורו של
27 מוחמד אלבאו, בדבר פציעתו מירי כדורי גומי ומות אחיו מירי של חייל צה"ל. אלבאו טוען
28 בסיפורו כי הוא ואחיו נפגעו על לא עוול בכפם. גם דברים אלו, ודאי כשהם נאמרים בתוך
29 ההקשר הכללי של סיפורו של אלבאו, ובהינתן המסר הכללי של סיפורו לפיו ראוי לחתור
30 לדיאלוג בין הצדדים, לא יכולים לשמש בסיס של ממש לקביעה לפיה סיפורו של אלבאו
31 מתמקד בהצגת צה"ל כצבא לא מוסרי. אזכיר, כי בהמשך סיפורו מתאר אלבאו כיצד פנתה
32 משפחתו לרשויות הצבא כדי לברר מדוע נורה אחיו, ובהמשך לכך הוא מציין, ללא כל
33 ביקורת, כי הוא קיבל הסבר לפיו "החייל ירה בטעות".

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 ציטוט נוסף המובא בהחלטה לשם ביסוס הטענה בדבר הצגת צה"ל כצבא לא מוסרי, הוא
2 מתוך סיפורה של תמר פייקס, בת לאיש צבא קבע, שאותו לא זכתה לפגוש כיוון שנהרג
3 בקרב על ירושלים במלחמת ששת הימים, ושאחיה נהרג בקרב תל סאקי ברמת הגולן
4 במלחמת יום הכיפורים. וזה הציטוט: "אני חושבת שהסכסוך שהתרגלנו לחיות אתו יכול
5 וצריך להסתיים, ולהיפתר בדרכים לא אלימות.. מלחמות פוגעות בחפים מפשע...".
6 לציטוט זה הוספה הערה של מי שחתומה על ההחלטה – הגב' אפלטון – לפיה: "ביטוי זה
7 המתייחס לפגיעה בחפים מפשע משתמע כמתייחס בעיקר לפעולות צה"ל ולא לפעולות
8 טרור, שמלכתחילה מכוונות כנגד חפים מפשע". יגעתי ולא מצאתי בדברי הגב' פייקס
9 בסיס כלשהו להערתה של הגב' אפלטון, שאיננה מבוססת על דבר מדבריה של גב' פייקס.
10 תופעה דומה ניתן למצוא גם בציטוט נוסף שהובא בהחלטה מתוך סיפורה של טובה
11 בוקסבאום, בת הדור השני לניצולי שואה, שאחיה נהרג בתאונה של התהפכות ג'יפ בעת
12 שירותו הצבאי, ושכן דודה הוא אחד מחללי רצח הספורטאים הישראלים באולימפיאדת
13 מינכן. גב' בוקסבאום מספרת בסיפורה כיצד אירועים אלו עיצבו אותה כפסיכולוגית
14 ועיצבו את השקפת עולמה שמתמקדת ב: "אמפתיה לאחר ולכאבו. הקשבה לסבל של
15 הזולת. ידיעה שיצר התוקפנות קיים בכלנו, ושבנסיבות מסוימות הוא עלול לפרוץ החוצה
16 כביטוי לרוע נורא, וכי האחריות של כל אחד ואחת מאתנו היא לדעת לרסן אותו. לעשות
17 הבחנה בין טוב לרע" (עמ' 22 למסמך ההבהרות). לדברים אלו הוסיפה גב' אפלטון
18 בהחלטתה את ההערה הבאה: "פסקה זו מביעה עמדה המשווה בין גילויי אלימות משני
19 הצדדים בתור ביטוי ליצר התוקפנות וכרוע, והיא איננה מתייחסת למלחמתה של ישראל
20 כנגד הטרור בתור מלחמה צודקת". ושוב, להערה זו אין כל אחיזה בציטוט שקדם לה,
21 ובוודאי שלא ניתן לקבוע על סמך הציטוט כי המספרת מציגה את צה"ל כצבא לא מוסרי.
22 ולבסוף, בסעיף 18 להחלטה מובא קטע מתוך דו"ח בקרה שנערך ביום 6.6.24 לגבי מפגש
23 שערך הפורום בבית ספר התיכון שליד האוניברסיטה. בדו"ח נרשם כי נציג הפורום – יובל
24 – אמר במסגרת המפגש כי:

25
26 "חברי הפורום הפלסטיניים מי שאיבדו קרוב משפחה מדרגה ראשונה,
27 שנהרג בטעות או שלא בטעות ע"י חיילי צה"ל יורה בבת שלו בת 10 כדור
28 גומי והיא מתה מפציעה כעבור מספר ימים. הגיע לבית המשפט ופגש את
29 החייל הקורבן ואמר לו: "אם תרצה לבקש ממני סליחה תמיד תמצא
30 אותי". יש אלפי מקרים כאלה שלא מוצו. יובל הביא דוגמה למקרה של נער
31 בן 16 שנורה בגבו על ידי צה"ל. יובל בעצמו פנה לניצן אלון מפקד פקמ"ז
32 והמקרה לא טופל".
33

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 בדברים אלו יש משום ביקורת על פעילות צה"ל. עם זאת, כעולה מחוזר השיח החינוכי
2 שנדון לעיל, ביקורת לכשעצמה איננה פסולה, אלא רק שיח החותר תחת הלגיטימיות של
3 גופי המדינה הממלכתיים הוא פסול. הגבול בין התחומים לא תמיד קל להגדרה. מכל
4 מקום, גם אם אניח כי דבריו של יובל אינם באים בגדרה של ביקורת לגיטימית, ואינני קובע
5 כך, הרי שאין בהם כדי להצדיק פסילה של תכנית הפורום כולה.

6

7 **33. האם השימוש במונח "כיבוש" מצדיק את פסילת התכנית?**

8 אותו חלק בהחלטה הקובע כי תכנית הפורום נפסלה בשל תכניה, מפנה גם לשימוש שנעשה
9 במסגרת מפגשי התכנית במונח "כיבוש" כתיאור של ה"מצב המדיני השורר בשטחי יהודה
10 ושומרון" (ס' 19 להחלטה). בהקשר זה לא מובאים בהחלטה ציטוטים, ברם אין מחלוקת
11 של ממש כי במהלך מפגשי הפורום נעשה שימוש במונח "כיבוש". ההחלטה מתייחסת
12 בהקשר זה לדברים שנכתבו בסעיפים 110-112 לעתירה (שכזכור הוגשה לפני מתן ההחלטה
13 המתוקנת של המשיב), לפיהם אין פסול בשימוש במונח זה אשר מתאר עמדה לפיה:
14 "שליטה בשטחים מוחזקים נקראת כיבוש" (ס' 112 לעתירה), וקובעת כי: "מדובר בטענה
15 שיש בה משום היתממות, שכן יש לבחון את השימוש בביטוי זה בהקשר פדגוגי, לא רק
16 במובנו המילולי או המשפטי, כי אם מתוך ההקשרים הציבוריים התרבותיים והפוליטיים
17 שיש לו". הנמקה זו כללית באופייה. לא ברור ממנה מה הפסול הפדגוגי שנמצא בהזכרת
18 המונח "כיבוש" בפני תלמידים, במיוחד כאשר הוא בא מפי חברי הפורום הפלסטיניים.
19 קשה להניח שתלמידי תיכון במערכת החינוך הממלכתי של מדינת ישראל ייתקלו במפגשי
20 הפורום לראשונה במונח זה, אשר נעשה בו שימוש תדיר, לכאן או לכאן, בשיח הציבורי
21 הישראלי. אכן מדובר במונח ששנוי במחלוקת עזה. בעיני קהלים מסוימים בציבור
22 הישראלי ביטוי זה הוא לצנינים, ובעיני קהלים אחרים ביטוי זה מבטא מציאות. כך או כך,
23 וכמובן מבלי לנקוט עמדה בעניין, קשה לקבל את ההנחה כי "חשיפת" תלמידי הכיתות
24 העליונות בבית ספר תיכון למונח "כיבוש" תערער את השקפת עולמם הציונית ואת ערכי
25 החינוך הממלכתי שהוטמעו בהם בעמל רב במשך 10-12 שנות לימוד. עצם הזכרתו של
26 המונח "כיבוש" בדברי חברי הפורום בפני תלמידי החינוך הממלכתי איננה חותרת תחת
27 איזו מבין מטרות החינוך הממלכתי, ולא מצאתי כי במסגרת תכניתו של הפורום נעשה דבר
28 מה מעבר לאזכור של מונח זה בדברי חלק מחברי הפורום. ולבסוף יוער, כי מקריאת
29 ההחלטה עולה כי נימוק זה של ההחלטה רחוק מלהיות הנימוק המרכזי שבה, ועל כן אין
30 בו לכשעצמו כדי להצדיק את פסילת תכנית הפורום.

31

32

33

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

34. סיכום ביניים

1 העולה מהמקובץ הוא, כי אין תשתית של ממש לקביעה בהחלטה לפיה קיימים "קשיים

2 הנובעים ממטרות התכנית ואופיה", כלשון ס' 11 להחלטה, המצדיקים את פסילת

3 התוכנית בשל כך שהיא סותרת את מטרות החינוך הממלכתי בכלל, ואת המטרה שעניינה

4 החינוך לשירות משמעותי בצה"ל בפרט. סיפורי השכול של חברי הפורום הישראלים

5 מתארים, רובם ככולם, מציאות שבה הדוברים ובני משפחותיהם שירתו שירות משמעותי

6 בצה"ל, ואף הקריבו את חייהם וגופם למען המדינה. כך, לשם ההדגמה ומבלי למצות את

7 הדברים, אפנה לארבעת סיפורי השכול הראשונים המופיעים במסמך ההבהרות: בנו של

8 אהרון ברנע – נועם ז"ל – נהרג בעת שירותו ביחידת יהלום; בנה של אילנה קמינקא – ינאי

9 ז"ל – נהרג בקרב הגבורה בזיקים ביום 7.10.23 בו חיילים ומפקדים הגנו בגופם על טירונים

10 שהיו תחת אחריותם; בנה של איריס שגב – נמרוד ז"ל - נהרג במלחמת לבנון השנייה;

11 אביו של איתי שניר – איציק ז"ל – היה לוחם בסיירת גולני ונרצח בפיגוע בירדן; ועוד ועוד.

12 סיפוריהם של הנופלים המתוארים בסיפורי השכול של חברי הפורום מעוררי השראה, לא

13 פחות. ויודגש, איש מבין הדוברים לא מביע בסיפורו חרטה על שירותו או שירות בני

14 משפחתו בצה"ל. איש מהם לא מביע עמדה לפיה לא ראוי לשרת בצה"ל. מעוררי השראה

15 לא פחות הם סיפוריהם של בני המשפחות השכולות שבקשו להצטרף להליך כמשיבים. בנה

16 של טלי גואילי – רן ז"ל, אחרון החטופים לשוב לישראל – היה לוחם יס"ם שלחם בגבורה

17 במחבלים ביום 7.10.23 והקריב את חייו בקרב בקיבוץ עלומים. בתם של הרצל ומירב חגאג

18 - שיר ז"ל – הייתה צוערת בקורס קצינים עת נרצחה על ידי מחבל ביום 8.1.17 יחד שלוש

19 מחברותיה. אלו ואלו סיפורים מעוררי השראה. אלו ואלו סיפורים שלאורם מתגייסים

20 תלמידים לשירות צבאי משמעותי. במצב דברים זה סבורני לא הונחה כל תשתית לקביעה

21 לפיה תכניתו של הפורום מנוגדת לאיזה ממטרות החינוך הממלכתי ובוודאי שלא למטרה

22 שעניינה החינוך לשירות משמעותי בצה"ל.

23

24

35. חוות הדעת של גורמי המקצוע במשרד החינוך

26 במסגרת הראש השני של ההחלטה נקבע כי דין תכניתו של הפורום להיפסל מטעמים

27 פדגוגיים. קביעה זו נסמכת על חוות דעת שערכו מספר גורמים במשרד החינוך, בהן נבחנה

28 השאלה האם מסמך ההבהרות שהגיש הפורום נותן מענה הולם לארבע הדרישות שהעמיד

29 משרד החינוך כתנאי לכך שתכנית הפורום תיכלל במאגר גפ"ן (נספח 19 לעתירה). החלטת

30 ההחלטה לא האריכה בעניין זה. בסעיף 15 שבה נקבע על יסוד חוות הדעת, כי התכנית

31 סובלת מחוסר איזון, היא מורכבת, והיא פוגעת ברגשות התלמידים והצוות החינוכי. המסד

32 העובדתי לקביעות אלה ולקביעות המפורטות בחוות הדעת נסמך על תכנית הפורום כפי

33 שהוצגה בפני משרד החינוך, לרבות מסמך ההבהרות וסיפורי השכול שבו, ועל דו"חות

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 הבקרה שנערכו בתקופה הקצרה שבה הופעלה התכנית בסוף שנת הלימודים תשפ"ד. להלן
2 נציג בקצרה את חוות הדעת האמורות, ולאחר מכן נבחן האם ניתן לבסס עליהן את
3 הקביעות המופיעות בהחלטה בדבר הקשיים הפדגוגיים שמעוררת התכנית.
4
5 36. עם זאת, בטרם נעשה כן נזכיר כי במסגרת ההליך השני החליטה ועדת המכרזים של משרד
6 החינוך, על יסוד חוות הדעת האמורות, כי תכניתו של הפורום פסולה גם מטעמים הנוגעים
7 לפורום עצמו:

8
9 **"הוועדה מקבלת את עמדתם המקצועית של מינהל חברה ונוער והמזכירות**
10 **הפדגוגית ... לפיה לא ניתן להפריד במקרה זה בין הגוף המפעיל לבין**
11 **התכנית המוצעת במכרז... כל ניסיון לנתק בין השניים מהווה ניתוק**
12 **מלאכותי מבחינה פדגוגית... מאחר שהתכנית המוצעת ... היא בעלת זיקה**
13 **ברורה וישירה לשיח שמקיים הארגון במרחב הציבורי, וכן מכיוון שהארגון**
14 **לא הציג כל ראייה שמעידה על כך שהוא פועל לנתק זיקה זו, לא ניתן לנתק**
15 **בין פעילותו הציבורית של הארגון לבין הפעלת התכנית בבתי הספר".**
16 **(עמ' 265 לנספחי העתירה).**

17
18 גישה זו נזנחה בהליכים הקודמים וגם בהליך הנוכחי. בהחלטה הנוכחית של משרד החינוך
19 אין קביעה דומה, ובדיון שהתקיים בעתירה הבהירה באת כוח משרד החינוך, על דעת נציגי
20 משרד החינוך שנכחו בדיון, כי:

21
22 **"החלטת ועדת המכרזים שניתנה בהליך הקודם התייחסה לתכנית של**
23 **העותר שהוגשה במסגרת המסלול הירוק של מאגר הגפן ולכן חלק**
24 **מהנימוקים שמופיעים בוועדת ההחלטה של ועדת המכרזים לא רלבנטיים**
25 **לבקשה הנוכחית להיכלל במסלול הכחול. נכון שחלק מהנימוקים עומדים**
26 **בעינם. במהות התכנית(ות) זהות והמסלול שונה ושם יש התייחסות לתתי**
27 **סלים ולסלים, שהיא לא רלבנטית למסלול הכחול. מעבר לכך אנו כן**
28 **חושבים שההחלטה הנוכחית מקיפה דיה.**
29 **לשאלת בימ"ש צריך להתייחס להנמקות של ועדת המכרזים? אני משיבה**
30 **– כרגע יש החלטה חדשה. בימ"ש צריך להתייחס לנימוקי ההחלטה**
31 **החדשה".**
32 **(עמ' 3 ש' 3-11).**

33

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 מעבר לכך, בסעיף 10 לכתב התשובה הבהיר משרד החינוך כי: "למען הסר ספק, החלטת
2 משרד החינוך נוגעת רק לעניין הפעלת תכנית העותר הקונקרטיית שנבחנה במסגרת
3 מוסדות חינוך ולהיבטים הייחודיים העולים במסגרתה" (וראו גם – ס' 79 לכתב
4 התשובה).

5

6 **37. חוות הדעת הראשונה של מנהל חברה ונוער**

7 חוות הדעת הראשונה מטעם מנהל חברה ונוער (נספח ע/12 לעתירה), נערכה על ידי מר גור
8 רוזנבלט סמנכ"ל ומנהל מנהל חברה ונוער במשרד החינוך, ועל ידי גב' שושי שפיגל ממונת
9 חח"ק ח"ן במשרד החינוך. כותרתה של חוות הדעת: "חוות דעת פדגוגית פורום משפחות
10 שכולות סל מענים חברתיים קהילתיים בגפ"ן". חוות דעת זו צורפה להחלטת ועדת
11 המכרזים של משרד החינוך מיום 10.10.24.

12 בחוות הדעת נכתב כי מנהל החברה והנוער עוסק בין היתר בזיכרון והנצחה, ובקשר עם
13 משפחות שכולות ופצועי צה"ל. לדברי עורכי חוות הדעת המפגשים עם משפחות שכולות
14 רגישים מאוד, ועל כן קודמת להם הכנה ערכית של התלמידים שמחזקת בהם: "את
15 האמונה בצדקת הדרך של הלוחמים וכן מקיימת שיח על אודות ההתנהגות הממלכתית
16 שמתאימה למפגש כזה". עורכי חוות הדעת הדגישו כי: "אנחנו מעודדים קיום דיונים
17 בסוגיות רגישות, ניהול שיח מורכב והרחבת הפרספקטיבה לנקודות מבט שונות כראוי
18 במדינה דמוקרטית, באמצעות כלים ומתודות שונים...". גישה זו עולה בקנה אחד עם
19 עקרונות חוזר השיח החינוכי שנדון לעיל. עם זאת כתבו עורכי חוות הדעת, כי יש הבדל בין
20 שיח שמתקיים "במסגרות שונות", כלשונם, לבין השיח של חברי הפורום עם התלמידים,
21 שהם בבחינת קהל שבוי הנמצא בכיתה מכוח חובה שבדין, ואשר בו מוצגת עמדה חד צדדית
22 וסובייקטיבית לגבי פעילות צה"ל, שאין גורם שיכול לאזן אותה. קושי נוסף עליו הצביעו
23 עורכי חוות הדעת נעוץ בעובדה שמדובר בתכנית שאינה צמודת טקסט, אלא בתכנית
24 המבוססת על עדויות שמושמעות בכיתה. עורכי חוות הדעת גם הביעו חשש לפיו השיח
25 בכיתה עלול לערער על לגיטימיות פעולות הצבא. עורכי חוות הדעת הוסיפו וציינו כי
26 השימוש במונח "כיבוש" במהלך השיח איננו מתיישב עם מטרת החינוך הממלכתי לעודד
27 שירות צבאי משמעותי. כן גם נקבע בחוות הדעת כי: "תכניות בהן ישנן אמירות המטילות
28 דופי בפעילות הצבא, שמבזות את צה"ל, את מוסריותו וחייליו, ומאפשרות שימוש בביטוי
29 "צבא כיבוש".... אינן עומדות בהצהרה ... המופיעה בסעיף י"ב בנספח 7, עליו נדרש
30 לחתום כל מציע במכרז". עורכי חוות הדעת קבעו כי התכנית משווה בין השכול של
31 משפחות חללי צה"ל ופעולות האיבה ובין השכול של אלו שנפגעו כתוצאה מפעולות
32 הגנתיות של צה"ל, וכי השוואה זו פוגעת קשות בזכרם של חללי צה"ל וחללי פעולות
33 האיבה, וברגשות הציבור בכלל. את מסקנותיהם האמורות ביססו עורכי חוות הדעת על

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 ניתוח האמור במסמך ההבהרות שהגיש הפורום, ועל יסוד שלושה דו"חות בקרה שנערכו
2 לגבי מפגשי הפורום בחודש יוני 2024.

3 בסיכומה של חוות דעתם המליצו עורכיה שלא לכלול את תכנית הפורום במאגר גפ"ן, כיוון
4 שהיא סותרת את מטרות החינוך הממלכתי וכיוון שיש בה:

5
6 **"כדי ליצור הפרה של אמונה בצדקת הדרך, אשר מכרסמת ביסודות**
7 **החינוך הממלכתי. כמו כן ישנה הטלת ספק בלגיטימיות של המלחמה**
8 **שנכפתה על מדינת ישראל... התכנית סותרת לחלוטין את תפיסת**
9 **הפדגוגיה החברתית קהילתית המקדמת גם הכרה של האחר ו"החיים**
10 **יחד" בחברה הישראלית. כמו גם את מטרות העל שמערכת החינוך**
11 **הציבה לעצמה בתכנית האסטרטגית של המשרד - חינוך ללכידות**
12 **חברתית זהות ושייכות.**

13 ...

14 **כפי שעולה מהבקרה, בין חברי הפורום מהצד הפלסטיני קיימת**
15 **הזדהות ברורה עם מעשי ההרג של החמאס."**

16
17 38. האמור בחוות דעת זו איננו יכול לעמוד ממגוון סיבות וטעמים.

18 הפגם הראשון בחוות הדעת הוא, שחלק ניכר מהאמור בה איננו נובע מתוכנית הפורום
19 ומדו"חות הבקרה המעטים, מעטים מאוד, שהיו לנגד עיני עורכי חוות הדעת. כך למשל,
20 אין בציטוטים שהובאו בחוות הדעת כל תימוכין לטענה לפיה תכנית הפורום מטילה ספק
21 בלגיטימיות של מלחמת חרבות ברזל שנכפתה על ישראל. אין בציטוטים דבר המלמד על
22 כך שהתכנית סותרת את התפיסה הפדגוגית החברתית קהילתית של משרד החינוך, אשר
23 מקדמת גם את ההכרה של האחר. אין כל בסיס לקביעה לפיה **"כפי שעולה מהבקרה"**
24 **חברי הפורום הפלסטיניים מזדהים באופן ברור עם מעשי ההרג של החמאס. הטעם לכך**
25 **פשוט, כל שלושת דו"חות הבקרה שמצוטטים בדו"ח נכתבו לגבי מפגשים שבהם כלל לא**
26 **נכחו נציגים פלסטיניים, זאת בשל הסגר המוטל על יהודה ושומרון וחבל עזה מאז תחילת**
27 **מלחמת חרבות ברזל.**

28 הציטוטים שהובאו מתוך דו"חות הבקרה לגבי מה שנאמר במפגשים, לא מלאים ולא
29 תואמים בחלק מהמקרים את ההקשר הכולל של הדברים. כך, למשל, בחוות הדעת מצוטט
30 מפגש שערכו חברי הפורום יובל רוט ומעיין יינון בבית ספר בחדרה (דו"ח בקרה מיום
31 2.6.24 – עמ' 101 לנספחי העתירה), במהלכו נשאלה יינון: **"האם אתם חושבים שארגון**
32 **חמאס הוא ארגון טרור, ומדוע הפלסטינים לא יוצאים נגד ארגון חמאס?"**. גבי יינון השיבה
33 כי: **"אין זכות קיום לאנשים שפועלים באופן הזה"**. דברים אלו הובאו בחוות הדעת.

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 ואולם, לא הובאו דברים נוספים שאמרה גב' יינון באותו מפגש לפיהם: **"אני לא מסוגלת**
2 **לסלוח, אבל אני מסוגלת לשבת עם פלסטינים"**, אמירה שלא ניתן לפרשה אלא כהתנגדות
3 מוחלטת למעשי טרור עליהם לא יכולה הדוברת לסלוח, ואת אמירתו של יובל רוט לפיה:
4 **"ארגון חמס הוא ארגון טרור פר אקסלנס"** (עמ' 102 לנספחי העתירה). לא הובאה בחוות
5 הדעת גם הבהרתו של עורך דו"ח הבקרה, לפיה מסיבות המפורטות בדו"ח כללה הבקרה
6 צפייה בחמש דקות בלבד מתוך המפגש של נציגי הפורום עם התלמידים. (עמ' 102 לנספחי
7 העתירה), וכי לאור זאת הוא עצמו סבור כי: **"מאחר והתצפית הייתה קצרה מאוד, לעניות**
8 **דעתי לא ניתן לקבוע משהו משמעותי לגביהם. לכן כדאי להמשיך ולבצע בקרה על**
9 **מפגשים עתידיים"**.

10 כן לא מוזכרות בחוות הדעת התרשמויותיהם של שני עורכי דו"חות בקרה נוספים, לפיהן:
11 **"לא נאמרו במפגש דברים חריגים"** (דו"ח בקרה מיום 6.6.24 בית ספר התיכון שליד
12 האוניברסיטה – עמ' 111 לנספחי העתירה), ו: **"לא היו (במפגש) אירועים חריגים ולא**
13 **נאמרו דברים יוצאי דופן נגד גיוס לצה"ל, צה"ל או מדינת ישראל"** (דו"ח בקרה בית ספר
14 התיכון הניסויי בירושלים מיום 13.6.24 – עמ' 118 לנספחי העתירה). עורכי דו"ח זה גם
15 טרחו לציין כי: **"נציגי הפורום הם אנשים שלמרות האירועים הקשים שעברו ובעקבותם,**
16 **עדיין מאמינים בדוקיום בשלום, בשת"פ, שיש אנשים תאבי שלום בצד השני, בשלילת**
17 **האלימות והשימוש בכוח, ובשמירה על מוסריות החברה הישראלית"** (עמ' 118 לנספחי
18 העתירה). ועוד הודגש בדו"ח בקרה זה, כי התלמידים שנכחו במפגש הפנו לחברי הפורום
19 שאלות קשות שבעטין חבר הפורום: **"ממש התפתל עם התשובה. הדבר מראה שישנה**
20 **חשיבה ביקורתית מצד התלמידים על הדברים ששמעו"** (עמ' 118 לנספחי העתירה). מה
21 רב המרחק בין דברים אלו לבין האופן בו הוצגו דו"חות הבקרה בחוות הדעת. מה רב
22 המרחק בין החשש שמובע בחוות הדעת לגבי חוסנם של תלמידי ישראל ויכולתם להתמודד
23 בכבוד עם נושאי שיח קשים, לבין דברים אלו המוכיחים כי לתלמידי ישראל יכולת חשיבה
24 ביקורתית, כמצופה מתלמידי החינוך הממלכתי. מה רב המרחק בין הקביעות הנחרצות
25 של עורכי חוות הדעת לבין העובדה שבכל שלושת דו"חות הבקרה שעליהם נסמכת חוות
26 הדעת נכתב במפורש כי במפגש לא נאמרו דברים חריגים, או שהמפגש היה קצר מדי מכדי
27 להתרשם כראוי ממה שנאמר בו.

28

29 39. מרחק רב יש גם בין מסקנות עורכי חוות הדעת מדו"חות הבקרה לבין מסקנות מנהל אגף
30 הבקרה במשרד החינוך לגבי דו"חות אלו. מנהל אגף הבקרה ערך מסמך סיכום של ששת
31 דו"חות הבקרה שערך האגף שהוא עומד בראשו (עמ' 135 לנספחי העתירה), אשר רק 4
32 מהם נזכרו בחוות הדעת. במסמך זה ציין מנהל האגף כי: **"הספק והממצאים מאוד מודעים**
33 **לקיום בקרה באופן שוטף בפעילויות השונות ברחבי הארץ"**. ממצא זה מלמד כי הבקרה
34 אפקטיבית, וכי יש בה כדי לתת פתרון נאות לפחות לחלק מהחששות והקשיים שמייחס

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 משרד החינוך לתכניתו של הפורום. בכל הנוגע להתבטאויות הנוגעות לצבא צוין במסמך
2 כי: **"המרצים לא מערבים את הצבא בהרצאה"**. עם זאת המסמך מציין שלוש התבטאויות
3 שאחת מהן – **"אני מבקש לא לשרת בצבא מתוך נקמה"**, הובאה באופן היכול להשתמע
4 כקריאה לסירוב לשרת בצבא. אלא שלא כך הדבר, ומן הראוי להסיר את הספק בעניין זה.
5 הציטוט הובא מתוך דו"ח הבקרה הנוגע למפגש בו השתתפה גב' ליאורה איילון (עמ' 108
6 לנספחי העתירה). עיון בדו"ח מלמד כי הציטוט המלא של הדברים הוא זה: **"הבקשה שלי
7 אליכם כשאתם מתגייסים תתגייסו מהמניעים הנכונים: תגנו על המדינה אבל אל
8 תתגייסו לא מתוך שנאה ורגשות נקם. תשמרו על צלם אנוש, ערכים, על עצמכם, ותגנו
9 על המדינה"** (עמ' 109 לנספחי העתירה). לא קריאה לסרבנות יש בדברים אלא להיפך,
10 קריאה להתגייס לשם הגנה על המדינה. עוד מציין המסמך כי במהלך מפגשי הפורום
11 נמסרת עדות על אירועי ה-7 באוקטובר, בדרך כלל מפי ניצול או מישהו שקרוביו נהרגו,
12 כאשר: **"מרצי הפורום מקשרים באופן ברור בין האירועים הקשים שקרו ובין הצורך
13 להפסיק להילחם ולעבור להידברות ומשא ומתן. בהרצאות נעשה באופן ברור שימוש ציני
14 בעדויות קשות לשנות או לקבע עמדה פוליטית של תלמידי ישראל"**. דברים אלו לא
15 משקפים את האמור בדו"חות הבקרה שנסקרו לעיל. הוא הדין באמירה המופיעה במסמך
16 לפיה: **"לרוב הגיע דובר/נציג של האוכלוסייה החרדית (כך במקור!) ולא מרצה שתומך
17 השירות צבאי קרבי או מצד שני של המפה הפוליטית"** (השיבוש במקור) (עמ' 136 לנספחי
18 העתירה). גם דברים אלו לא מבוססים על דו"חות הבקרה, ולאמיתו של דבר הקשר שלהם
19 לעניינו של הפורום לא ברור כלל עד שנדמה כי הדברים מצאו את דרכם בטעות למסמך זה.
20
21 40. הפגם השני בחוות הדעת הוא, שהתפיסה העקרונית המגולמת בה איננה עולה בקנה אחד
22 עם תפיסתו של חוזר השיח החינוכי שנדון לעיל. חוזר השיח החינוכי נוקט בגישה המבחינה
23 בין ביקורת על גופי שלטון לבין חתירה תחת הלגיטימיות שלהם; מדגישה את החשיבות
24 של שיח בנושאים שנויים במחלוקת; מדגישה את תפקידם של המנהלים והצוותים
25 החינוכיים בבתי הספר ונותנת בהם אמון שימלאו כראוי את תפקידם לדאוג לכך שגם שיח
26 בנושאים רגישים לא יגלוש למחוזות אסורים, ושבפני התלמידים יודגש מהם גבולות השיח
27 הלגיטימי בחברה דמוקרטית. בהקשר זה אזכיר, שוב, את סעיף 4.3 לחוזר מאגר התכניות
28 שצוטט לעיל, הנותן בצדק רב מקום של כבוד **"לחכמת המשתמשים"** – כלשון החוזר - של
29 המנהלים והצוותים החינוכיים בבתי הספר, וסומך על כך שבחכמתם הם ידעו לסייע
30 למשרד החינוך בטיוב מאגר גפ"ן על ידי מתן חוות דעת על התכניות המיושמות בבתי הספר.
31 דבר מכל אלה לא בא לידי ביטוי בחוות הדעת, שחוטאת בחוסר אמון בסיסי במחנכי
32 ישראל, בתלמידי ישראל, בהורי תלמידי ישראל המחנכים אותם בביתם, ומעל הכול
33 בערכים שמקנה החינוך הממלכתי עצמו לתלמידי ישראל לכל אורך השנים עד למפגשם,
34 בבית הספר התיכון, כנראה לא לראשונה, עם המונח **"כיבוש"**, עם דעות והשקפות שחלקן

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

- 1 כנראה שונות משלהם, ועם הדילמות שיהיו מנת חלקם כאנשים בוגרים. חוות הדעת גם
2 לא נותנת כל משקל למכתבם של אותם מנהלי בתי ספר התומכים בהותרת התוכנית
3 במאגר. בהקשר זה אציין, כי גם הצגת תלמידי ישראל כקהל שבוי שחייב לנכוח במפגשי
4 הפורום איננה עולה בקנה אחד עם המציאות לאחר שהובהר כי אין חובת השתתפות
5 במפגשי הפורום.
6
- 7 41. פגם שלישי בחוות הדעת, המתקשר לפגם הקודם, הוא התעלמות עורכי חוות הדעת
8 מנוכחותם של מורים במפגשי הפורום. נוכחות זו בהינתן התפקיד שמייחד למורים חוזר
9 השיח החינוכי, ובהינתן הבקרות שרשאי לערוך משרד החינוך על המפגשים, די בהם לפחות
10 עד שלא יוכח אחרת, כדי להעמיד בספק את החשש מפני חשיפתם של התלמידים לשיח לא
11 מאוזן, וכן את החשש שהובע בחוות הדעת לגבי הקושי לשלוט בשיח המבוסס על הצגה
12 חופשית של סיפורי השכול, ועל השיח החופשי שמתנהל בעקבות כך. ונזכיר, במסמך
13 ההבהרות הובאו סיפורי השכול בפירוט יחסי המאפשר בקרה ראשונית עליהם.
14
- 15 42. ופגם רביעי בחוות הדעת נעוץ בקביעות עורכי חוות הדעת כאילו תכנית הפורום משווה בין
16 שכול של משפחות חללי צה"ל שנהרגו על הגנת העם והמולדת ושל משפחות של חללים
17 חפים מפשע שנרצחו בפיגועי טרור, לבין שכול של משפחות פלסטיניות אשר בן משפחתם
18 נהרג בפעולות לגיטימיות של צה"ל; שהתכנית פוגעת בזכר חללי צה"ל; ושהתכנית
19 מערערת על הלגיטימיות של צה"ל ועל הערך שעניינו שירות משמעותי בצה"ל. סבורני כי
20 לא ניתן להסיק מסקנות כאלו מהחומרים שעמדו לפני עורכי חוות הדעת, וכיוון שהרחבתי
21 בנושאים אלו לעיל לא ארחיב בהם שוב. הוא הדין בקביעה לפיה השימוש שנעשה במסגרת
22 סיפורי השכול במונח "כיבוש" מצדיק את פסילת התכנית. גם בעניין זה עסקתי לעיל ודי
23 בכך.
24 אשר על כן, מכל הנימוקים האמורים סבורני כי חוות הדעת איננה יכולה לעמוד ואיננה
25 מצדיקה את פסילת תכניתו של הפורום.
26
- 27 43. חוות הדעת השנייה של מנהל חברה ונוער
28 חוות דעת נוספת ששימשה נימוק לפסילת תכנית הפורום מטעמים פדגוגיים היא חוות דעת
29 שנייה מטעם מנהל חברה ונוער במשרד החינוך, אשר צורפה כנספח להחלטת ועדת
30 המכרזים של משרד החינוך מיום 5.1.25 (עמ' 273 לנספחי העתירה). חוות דעת זו נערכה
31 לאחר שהפורום הגיש את מסמך ההבהרות, ובעיקרו של דבר היא עוסקת בהתייחסות
32 להבהרות. עורכי חוות הדעת הם מר גור רוזנבלט וגבי' שושי שפיגל.

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיפוני:

1 בחוות הדעת מפרטים עורכיה את הפגמים הרבים שמצאו בתכנית הפורום אף לאחר
2 שהוגש מסמך ההבהרות. ואלו הפגמים: נקבע כי קיים חשש לפיו ייתכן שבמהלך התכנית
3 יהיו דוברים שישתמשו במילים "כיבוש" ו"שאהיד"; חלק מהתכנית כולל את הצגת
4 הפורום כארגון, ולפיכך לא ניתן לנתק בין רוח הפורום כארגון לבין התכנית; הפורום לא
5 גינה את אירועי ה-7.10.23; יש בתכנית משום התרסה נגד מדיניות צה"ל במלחמה, אשר
6 תפגע ישירות במרקם החברתי הבית ספרי ותפגע בבוגריו ובמשפחות השכולות; עקב
7 מורכבות אירועי ה-7.10.23: **"לא נשער בליבנו כי תלמידים ערב גיוסם לצה"ל צריכים**
8 **להתמלא בספקות אודות האחריות שהצבא לוקח עליהם או לא לוקח עליהם"**; דבריה של
9 חברת הפורום ליאורה איילון **"תתגייסו מהמניעים הנכונים"** מערערים על המניע של
10 התלמידים להתגייס, יוצרים בהם רגשות אשם, והם מערערים על הלגיטימיות של צה"ל;
11 סיפור השכול של מוחמד אלבאו, בו הוא מציין כי גדל בתקופת האינתיפאדה הראשונה
12 ומאז: **"הבנתי את המשמעות של חיים תחת לכיבוש"**, מציג את חיילי צה"ל כמי שפועלים
13 באופן בלתי ראוי, ומציג: **"תמונה חלקית של ההתנגדות האלימה הפלסטינית ושל הזכות**
14 **הבסיסית של החיילים להגן על עצמם ועל המדינה"**; דבריו של חבר אחר בפורום לפיהם:
15 **"חשוב לי לשמוע על דעת הקהל הפלסטינית"** נותנים: **"במה ולגיטימציה במסגרת**
16 **החינוך של מדינת ישראל לדעת הקהל של האויב"**; תכנית הפורום איננה כוללת תהליך
17 שבמסגרתו מוצגת עמדה מנוגדת; ולסיכום, האמור בתכנית סותר את: **"המנדט הפדגוגי**
18 **בתחום הכנה לשירות ותהליכי הבניית זהות ושייכות הניתן למנהל חברה ונוער במערכת**
19 **החינוך"**.

20
21 44. מפאת קוצר היריעה, מכיוון שמטבע הדברים חלק ניכר מהדברים הנכללים בחוות הדעת
22 השנייה דומים ואף זהים לקשיים שהעלו עורכי חוות הדעת בחוות הדעת הראשונה, ולאחר
23 שהתייחסתי לעיל באריכות לחוות הדעת הראשונה, אסתפק עתה בדברים קצרים. לא
24 מצאתי בחוות הדעת הסבר משכנע מדוע יש בדברים עליהם מצביעים עורכי חוות הדעת
25 כדי להצדיק את פסילת תכניתו של הפורום. אין בחוות הדעת השנייה התמודדות של ממש
26 עם מסמך ההבהרות, שכזכור נערך לבקשת משרד החינוך. חלק מהחששות שמעלים עורכי
27 חוות הדעת לא עולים בקנה אחד עם חוזר השיח החינוכי, שדווקא מעודד שיח בנושאים
28 שנויים במחלוקת תוך הדגשה לפיה שיח כזה לא יכול עמדות בלתי חוקיות או כאלו
29 "המטיפות לאלומות או לגזענות". אין טענה של ממש כי תכניתו של הפורום לוקה בהצגת
30 עמדות כאלו. אין בחוות הדעת כל התייחסות לכך שבמפגשים נוכח מורה שתפקידו בין
31 היתר לשמור על כללי השיח ולאזן את הדורש איזון במידת הצורך. חוות הדעת לא נותנת
32 משקל כלשהו לעובדה שתכנית הפורום כוללת מפגש אחד ויחיד עם תלמידי תיכון, שחזקה
33 עליהם כי עד שהגיעו לכיתות העליונות של בית הספר התיכון ספגו במסגרת החינוך

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיפוני:

1 הממלכתי כלים וערכים שמאפשרים להם להתמודד גם עם מסרים מורכבים, וגם עם
 2 מסרים שנויים במחלוקת. אזכיר בהקשר זה, שוב, את דו"ח הבקרה שהצביע על כך שבאחד
 3 המפגשים הופנו שאלות קשות לנציג הפורום, המעידות על יכולת חשיבה ביקורתית של
 4 התלמידים. הטענה לפיה תכנית הפורום מעוררת בתלמידים רגשות אשם איננה מבוססת
 5 על תשתית כלשהי. גם הטענה לפגיעה במרקם החברתי הבית ספרי, או ברגשות המשפחות
 6 השכולות כמקשה אחת, לא מבוססת על תשתית כלשהי. אזכיר בהקשר זה כי נציגי הפורום
 7 הישראלים גם הם בני משפחות שכולות. אשר לטענה לפיה יש לפסול את התכנית בגלל
 8 מהותו ופעילותו של הפורום, לכך כבר התייחסתי לעיל כאשר ציינתי כי משרד החינוך זנח
 9 טענה זו.

10 הנה כי כן, אין בחוות תשתית שיכולה להצדיק את המסקנה שבה, לפיה התכנית סותרת
 11 את המנדט הנתון למנהל החברה והנוער להכין את תלמידי התיכון לשירות צבאי, או
 12 חותרת תחת תהליכי הבניית הזהות והשייכות של התלמידים. אין נתון כלשהו שיכול ללמד
 13 כי חשש זה הוא חשש של ממש.

14

45. חוות הדעת של המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך

16 חוות דעת נוספת עליה נסמכה ההחלטה לפסול את התכנית מטעמים פדגוגיים, היא חוות
 17 דעת שנערכה על ידי המזכירות הפדגוגית של משרד החינוך (עמ' 266 לנספחי העתירה).
 18 חוות דעת זו מתמקדת במסמך ההבהרות. חוות הדעת קובעת כי במסמך ההבהרות ניתנה
 19 מחד גיסא תשובה מספקת לתנאי שעניינו עריכת משובים, וכי מאידך גיסא לא ניתנו
 20 תשובות מספקות לתנאים שעניינם סילבוס התכנית, תכנית ההכשרה ותכנית הטיפול
 21 בחריגות.

22

46. בכל הנוגע לסילבוס של התכנית, חוות הדעת מצביעה על כך שהוא כולל עשרים ואחד

24 סיפורי שכול של חברי פורום ישראלים, ושני סיפורים בלבד של חברי פורום פלסטינאים.
 25 בהקשר זה מצביעה חוות הדעת על מה שנראה בעיני עורכי חוות הדעת כסתירה פנימית
 26 בתכנית, שכן מצד אחד ניתן להבין כי הפורום מבקש להפעיל את המפגשים באמצעות חבר
 27 פורום ישראלי וחובר פורום פלסטיני, ומצד שני נכתב בהקדמה למסמך ההבהרות כי כיום
 28 בשל הסגר שהוטל על יהודה ושומרון וחבל עזה בשל מלחמת חרבות ברזל ינחו את
 29 המפגשים רק נציגים ישראלים של הפורום. מכך מסיקים עורכי חוות הדעת כי הפורום
 30 ניסה להסתיר חלק מסיפורי השכול המופיעים באתר המרשתת שלו ולא בתכנית. עורכי
 31 חוות הדעת קובעים כי לא ניתן להבין ממסמך ההבהרות האם בסופו של דבר את מפגשי
 32 הפורום ינחו רק חברי פורום ישראלים או גם פלסטיניים. על כן טרחו עורכי חוות הדעת

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

- 1 והתייחסו בחוות דעתם לכל אחת מהאפשרויות, והסבירו מדוע לפי כל אחת מהן דין תכנית
2 הפורום להיפסל.
3
- 4 47. לגבי האפשרות הראשונה קובעת חוות הדעת כי בסיפורי השכול הישראלים לא נפל פגם,
5 כיוון שבהם: **"אין ספק מוסרי בצדקת הדרך של הנופלים ויש אשמה מוסרית אצל**
6 **הרוצחים. זהו סולם ערכים התואם את חוק חינוך ממלכתי..."** (עמ' 267 לנספחי העתירה).
7 לעומת זאת, בשני סיפורי השכול הפלסטינים נמצא קושי חינוכי עמוק ומהותי. כך בסיפורו
8 של יעקוב ראבי (עמ' 221 לנספחי העתירה), נטען כי רעייתו נהרגה כתוצאה מאבן שזרקו
9 מתנחלים על רכבה. לדברי יעקב אחרי האירוע כמה מהמתנחלים נעצרו ועתה, שש שנים
10 לאחר האירוע, משפטם עדיין מתנהל. יצוין כי בינתיים הסתיים המשפט בהרשעתו של
11 הנאשם (ראו – תפ"ח (מרכז) 60181-01-19 מדינת ישראל נ' פלוני (16.3.26)). את סיפורו
12 מסיים יעקוב בדברים אלו: **"אני שילמתי את המחיר הכי כבד בעולם ועדיין אני מאמין**
13 **בשלוש... ברצוני להעביר מסר לחברה הישראלית ולעולם כולו, מסר היוצא מעומק פצעי**
14 **המדמם: די לשנאה. בואו נחיה בשלוש ובאהבה, כי אנו אוהבים את החיים ומשתוקקים**
15 **אליהם בכל דרך אפשרית"** (עמ' 222 לנספחי העתירה). לדברי עורכי חוות הדעת, סיפורו
16 של יעקוב משווה בין: **"נופלים שהגנו בגופם על מדינת ישראל כחלק ממערכה ארוכת**
17 **שנים... לבין אישה שנרצחה לכאורה במעשה טרור אזרחי שאיננו מעיד על הכלל.."**, וכי
18 השוואה זו: **"ממעיטה בערכם של חיילי צה"ל ונופלי הטרור במערכה שאנו נמצאים בה**
19 **כעת בהגנה על מדינת ישראל. אולם ככל שהדבר צורם, נראה שאין די בכך בכדי לפסול**
20 **את התכנית"** (שם). במצב דברים זה לא ברור מדוע התייחסה חוות הדעת לסיפורו של
21 יעקוב. מעבר לכך לא ברור מדוע יש בסיפורו של יעקוב משום השוואה או המעטה מערכם
22 של חיילי צה"ל, ומה הפגם הפדגוגי שנמצא בהבאת סיפורו בפני התלמידים. מכל מקום,
23 **"חמור מכך"**, כלשון חוות הדעת, הוא סיפורו של מוחמד אלבאו שעיקרו הובאו לעיל, כיוון
24 שהוא מציג את צה"ל כצבא לא מוסרי, היורה ללא הבחנה, וכיוון שהוא מעמיד: **"שכול**
25 **שהוא כתוצאה מפגיעה של חיילי צה"ל, בשוויון מוסרי לשכול שהוא תוצאה של טור**
26 **חמאסי ב-7.10 (לדוגמה)".** כפי שצוין לעיל, אין יסוד למסקנות שמסיקים עורכי חוות
27 הדעת מסיפורו של אלבאו. אין בסיפור השוואה של שכול כנטען. בנוסף, בסיפורו מתאר
28 אלבאו כי נמסר לו שהירי באחיו נעשה בטעות. יש הבדל בין ירי בטעות לבין טענה לירי ללא
29 הבחנה, ובסיפורו של אלבאו אין טענה לירי ללא הבחנה, ואין הצגה של צה"ל כצבא היורה
30 ללא הבחנה.
31
- 32 48. אשר לאפשרות השנייה, לפיה במפגשים ינכחו חברי פורום ישראלים בלבד, חוות הדעת
33 קובעת כי אף אם יבקש הפורום לקיים את המפגשים בנוכחות נציגים ישראלים בלבד לא

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

- 1 ניתן לכול את התכנית במאגר, כיוון שמסמך ההבהרות איננו תואם את "תת הסל"
 2 במסגרתו הוגשה התכנית. עניין זה איננו רלוונטי עוד בהינתן שבעת הזו התכנית הוגשה
 3 במסלול הכחול, ולא במסלול המכרזי – הירוק.
 4
- 5 49. פגם נוסף הנוגע לסילבוס, מצאו עורכי חוות הדעת ב"ערכים ובנרטיב", כלשון חוות הדעת,
 6 שעולים מהתכנית וממסמך ההבהרות. בהקשר זה נקבע בחוות הדעת, כי תכנית הפורום
 7 איננה מקדמת את הערכים העומדים בבסיס חוק חינוך ממלכתי, בכלל זה אהבת המולדת,
 8 נאמנות למדינת ישראל, כבוד למורשת ישראל ולמורשת היהודית, נאמנות למדינה, חינוך
 9 לערכים ציוניים והכנה לשירות משמעותי בצה"ל. לדברי עורכי חוות הדעת: **"הערכים**
 10 **המודגשים בה (בתכנית) הם של שוויון ודיאלוג אוניברסלי, תוך התעלמות מערכי ציונות**
 11 **מורשת קרב והנצחה"** (עמ' 269 לנספחי העתירה). בצד זאת עורכי חוות הדעת מציינים כי:
 12 **"התכנים שהוצגו ב"מסמך ההבהרות" הם שונים לחלוטין, והם כוללים הדגשות על**
 13 **מורשת קרב ישראלית, שירות בצה"ל והקניית ערכים ציוניים"**. מסקנתם של עורכי חוות
 14 הדעת היא כי הפורום הציג בפני משרד החינוך שתי תכניות שונות, האחת שהוגשה במסגרת
 15 המכרז והשנייה שהוגשה במסגרת מסמך ההבהרות. מסמך ההבהרות לא מבהיר אפוא את
 16 התכנית שהוגשה במכרז אלא מציג תכנית אחרת. קביעות אלה אינן רלוונטיות להליך
 17 הנוכחי, בו הגיש הפורום מחדש את תכניתו במסגרת המסלול הכחול שבו אין חלוקה
 18 ל"סלים" ו"תתי סלים".
 19 יוצא אפוא כי לקביעות עורכי חוות הדעת בכל הנוגע לפגמים שנמצאו בסילבוס של התכנית
 20 לא נמצאה תשתית ראויה.
 21
- 22 50. אשר לתנאי שעניינו תכנית ההכשרה הנדרשת למנחי התכנית, בחוות הדעת נקבע כי
 23 התכנית שהוצגה במסמך ההבהרות מתמקדת בהכשרת המנחים בתחום מיומנויות הסיפור
 24 – "דרכי סיפור" – ובמתן דגשים לגבי קידום שיח מכבד בכיתה, אך היא לא מתמקדת
 25 בקידום מטרות "תת הסל" שבמסגרתו הוגשה התכנית, ולמעשה היא כלל לא חושפת את
 26 המנחים למטרות "תת הסל". כפי שצוין לעיל, התכנית הנוכחית הוגשה במסגרת המסלול
 27 הכחול, ועל כן "תתי הסל" שנקבעו במסגרת המסלול המכרזי הירוק אינן רלוונטיים.
 28 טענה נוספת המועלת בחוות הדעת בכל הנוגע לתכנית ההכשרה עוסקת בסתירה הקיימת,
 29 לפי הטענה, בין סיפורי השכול לבין מטרות החינוך הממלכתי. בהקשר זה מפנה חוות הדעת
 30 לסיפורי שכול המופיעים באתר הפורום במרשתת, להבדיל מכאלו המופיעים בתכנית
 31 ובמסמך ההבהרות. משעה שתכנית הפורום מתמקדת בסיפורי השכול המפורטים במסמך
 32 ההבהרות, משעה שהפורום התחייב שרק סיפורי שכול אלו ישמשו בסיס לשיח בכיתות,

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

1 ומשעה שירדה מהפרק הטענה כי הפורום כגוף פסול מכניסה לבתי הספר של החינוך
2 הממלכתי, אין מקום לפסול את התכנית בשל תוכנם של סיפורי שכול שלא כלולים בה.
3
4 51. התנאי האחרון עליו עמד משרד החינוך הוא קיום תכנית לטיפול בחריגות אפשריות של מי
5 ממנחי הפורום מהנדרש מהם לפי כללי משרד החינוך ומסמך ההבהרות. בהקשר זה נקבע
6 בחוות הדעת כי מסמך ההבהרות לוקה בכך שהוא מדגיש את המנגנונים שהקים הפורום
7 כדי להפיק לקחים ממפגש למפגש, בעוד שהאפשרות של חריגה של מנחה מהמצופה ממנו
8 זוכה לפסקה אחת בלבד במסמך ההבהרות, לפיה מנחה כזה ייקרא לשיחת בירור וככל
9 שיחרוג שוב מהמצופה ממנו אזי יופסק שיבוצו בבתי הספר. עורכי חוות הדעת קבעו כי
10 המנגנון שהציע הפורום לוקה במספר עניינים – הוא איננו כולל דרישה מהמנחה לשוב
11 לכיתה בה אירעה החריגה לצורך קבלת אחריות על החריגה והתנצלות; הוא לא כולל
12 התחייבות של הפורום לעדכן את בית הספר ואת משרד החינוך אודות החריגה, זאת כדי
13 להפיק לקחים לעתיד "ולשפר את שיתופי הפעולה" (עמ' 271 לנספחי העתירה). מדובר
14 בפגמים לא מהותיים, שדומה כי ניתן היה לפתור אותם בדו שיח קצר וענייני, אילו היה
15 מתנהל כזה, בין משרד החינוך לבין הפורום. מכל מקום אין בפגמים כאלו כדי להצדיק
16 פסילה גורפת של התכנית.
17 הנה כי כן, לנוכח כל האמור לעיל סבורני כי אין בחוות הדעת של המזכירות הפדגוגית כדי
18 להצדיק את פסילת תכניתו של הפורום.

19

20 52. טענות בצלמו

21 ארגון בצלמו הגיש את עמדתו בנוגע לעתירה, וכן הגיש הודעת עדכון לאחר שהתקיים דיון
22 בעתירה. טענות בצלמו פורטו לעיל. הטענות נסמכות על פרסומים שונים שצירף ארגון
23 בצלמו לכתבי בי הדין מטעמו – פרסומים מאתר הפורום במרשתת; פרסומים מאתרי
24 מרשתת אחרים; ידיעות שפורסמו בכלי תקשורת שונים. רוב הפרסומים עוסקים
25 בעמדותיו ובמעשיו של הפורום כארגון, ולא בתכנים הנכללים בתכנית הפורום. אכן, יש
26 פער בין העמדות המיוחסות לפורום בפרסומים האמורים, שלא ניתן בהליך שלפניי להעריך
27 את מהימנותם, לבין תכני תכנית הפורום. ואולם, ניכר כי בתכניתו של הפורום ובמסמך
28 ההבהרות מבקש הפורום להתמקד במסר של דיאלוג ופיוס, ולא בהנחלת עמדות ומסרים
29 אחרים דוגמת אלו המיוחסים לו, בצדק או שלא בצדק, בפרסומים האמורים. דו"חות
30 הבקרה לא מלמדים על חריגה של מנחי הפורום מהמסר המרכזי של התכנית, או על
31 "גלישה" של מנחי הפורום לעבר עמדות ומסרים שחורגים מהאמור בתכנית.
32 זאת ועוד, לא הוברר האם קיימת תשתית עובדתית מספקת לנטען בפרסומים השונים.
33 הפרסומים האמורים לא שימשו תשתית להחלטת משרד החינוך. הם לא מוזכרים בה כלל.

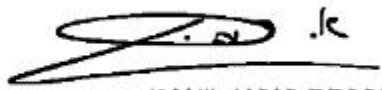

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

עת"מ 17025-12-25 פורום המשפחות השכולות ואח' נ' שר החינוך ואח'

תיק חיצוני:

- 1 לא ברור אם הפרסומים הובאו בפני משרד החינוך לפני מתן החלטתו. בנסיבות אלה אין
2 כל ראייה שתלמד כי משרד החינוך יכול היה לבצע, או ביצע בפועל, בדיקה לגבי מהימנותם.
3 בדיקה כזאת היא תנאי הכרחי לצורך גיבוש עמדה מטעם משרד החינוך, שהוא הרשות
4 המוסמכת לעניין זה, לגבי משמעותם של הפרסומים בכל הנוגע לאישור או פסילת תכניתו
5 של הפורום.
6 ולבסוף, מטיעוני בצלמו עולה כי לשיטתו הפרסומים מצדיקים את פסילת תכניתו של
7 הפורום בשל מטרותיו ופעילותו של הפורום, במנותק מהשאלה האם קיימים פגמים
8 בתכניתו של הפורום. כפי שצוין לעיל, לא זו עמדתו של משרד החינוך, שהחלטתו התמקדה
9 בפגמים שקיימים להשקפתו בתכנית הפורום, במנותק מהפורום כארגון.
10 במצב דברים זה לא ניתן לקבל את עמדת בצלמו לפיה העולה מהפרסומים האמורים
11 מצדיק את דחיית העתירה.
12
13 53. אשר על כן העתירה מתקבלת, במובן זה שהחלטה בדבר גריעתה של תכנית הפורום
14 ממאגר גפ"ן מבוטלת.
15
16 54. משרד החינוך יישא בהוצאות העותרות בסכום של 20,000 ₪ לשתי העותרות יחד.
17 כיוון שהמבקשים להצטרף להליך לא צורפו באופן רשמי על ידי בית המשפט כמשיבים
18 בהליך, ולנוכח העובדה שבמשפחות שכולות עסקינן, לא יחויבו אלה בהוצאות.
19
20 ניתן היום, כ"ט סיוון תשפ"ו, 14 יוני 2026, בהעדר הצדדים.
21

אברהם רובין, שופט

22
23